

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

6^E JAARGANG

WOENSDAG 24 AUGUSTUS 1921

No. 295

INHOUD

	Biz.
EEN CONGRES VAN GROOTE MOGELIJKHEDEN door <i>Mr. W. Roo-segaarde Bisschop</i>	711
Winsttaandeel voor Inlandsche betrokkenen bij groote Landbouwbedrijven in Indië door <i>J. E. Stokvis</i>	714
Wettelijke Regeling van de Luchtvaart II door <i>Mej. Mr. J. F. Lycklama à Nijeholt</i>	718
Londensche Correspondentie.....	719
De Rijksmiddelen	720
AANTEKENINGEN:	
De Indische Winsttaandeelplannen.....	721
De Internationale Goubeweging	722
BORKAANKONDIGING:	
Dr. J. Feenstra Kuiper: Japan en de Buitenwereld in de 18e eeuw, bespr. door <i>Dr. H. de Warsse van Cingelshouck</i>	724
MAANDCIJFERS:	
Overzicht der Rijksmiddelen	725
Ontvangsten van Spoor- en Tramwegmaatschappijen, April 1921	726
Résumé uit het „Monthly Bulletin of Statistics”	726
Productie der Kolenmijnen	727
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	727—733
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*Assistent-Redacteur voor het weekblad: *D. J. Wansink.*Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,— per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0.50 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

22 AUGUSTUS 1921.

Geld was ook deze week nog eender gezocht. Voor privaat-disconto waren slechts weinig middelen beschikbaar, zoodat omzetten daarin zeer gering bleven. Ook nam men met het oog op de inschrijving op het schatkistpapier een afwachtende houding aan. Prolongatie liep terug tot 3½ pCt., hetgeen, gezien de geringe beteekenis van de prolongatie-markt, weinig zegt aangaande de ruimte op de geldmarkt.

* * *

Bij de heden gehouden inschrijving op f 60 mil-

lioen schatkistpapier, werden ingeleverd biljetten tot een bedrag van f 69.710.000. Toegewezen werden f 53,430.000 3-maands à f 987,82 en f 6.570.000 6-maands à f 976,10, gevende een rendement van ca. 4¾ pCt.

* * *

De Reichsmark zette de reeds in het vorig nummer vermelde daling voort. Onder een overwegend aanbod van Marken uit Duitschland wend een koers van 3,44 bereikt. Op dit punt gekomen werden hier weder aanzienlijke bedragen voor Deutsche rekening opgekocht, waardoor de koers snel tot 3,90 verbeterde. Het slot kwam heden op 3,62½, eender aangeboden. Ponden en dollars bleven gezocht.

Uit alles blijkt wel, dat de valuta-aankopen door Duitschland voor de te betalen bedragen en de zich in verband met de politieke berichten weder sterk ontwikkeld hebbende speculatie op de effectenbeurzen in Duitschland hier op de wisselmarkt een zeer onzekeren toestand hebben geschapen, die belemmerend op den handel werkt.

Op de termijn-markt was zeer veel vraag naar termijn-ponden, waarvoor een agio van ¾ cent per f per maand werd betaald.

LONDEN, 20 AUGUSTUS 1921.

Het geld is nog steeds schaarsch en hoewel de markt in staat was het grootste deel van de vorige week van de Bank of England geleende som terug te betalen, moest een klein bedrag hernieuwd worden. Hernieuwing van daggeld 4—4½ pCt., nieuw geld eveneens 4—4½ pCt., terwijl zevendaags-geld nog steeds 4 pCt. doet.

In de discontomarkt werden weinig zaken gedaan.

2-maandspapier à 4¾ pCt.

3- " " " 4¹³/₁₆ "4- " " " 4¹³/₁₆ "

6- " " " 5½ "

EEN CONGRES VAN GROOTE MOGELIJKHEDEN.

Einde Augustus en begin September van dit jaar zal den Haag andermaal een aantal rechtsgeleerden uit verschillende oorden der wereld herbergen, die — ditmaal zonder officieelen oproep of opdracht van hoogerhand — vrijwillig bij elkaar gekomen, zullen trachten het internationale privaatrecht een schrede verder te brengen. In de dagen van den grooten Asser — wiens borstbeeld op het huidige congres in het Vredespaleis zal worden onthuld — is den Haag verwend geworden het centrum te zijn van internationale overeenkomsten op privaatrechtelijk gebied. De eigen-

aardige plaats, die hij in het internationale rechtsleven bekleedde, is sinds zijn verscheiden ledig gebleven. Europa schijnt geen jurist of diplomaat te bezitten, die de kunst verstaat — zooals hij die verston — om alles wat internationaal voelde en dacht in andere landen, om zich te vereenigen, ten einde dat voelen en denken in tastbare resultaten om te zetten.

Aan persoonlijk initiatief ontbreekt het zeker niet. — Het is gelukkig, dat er vereenigingen bestaan als de International Law Association, die door haar wijdvertakte lidmaatschap in staat is, dat persoonlijk initiatief uit verschillende oorden te concentreeren en de wenschen en pogingen tot internationale regeling van nationale interessen tot uiting te brengen, zooveel te meer, wanneer zij er nu en dan in slaagt om die gewenschte regeling inderdaad tot stand te brengen en een stuk geschiedenis te weven in den loop der omstandigheden van haar bijna vijftig-jarig bestaan.

De Association begon haar bestaan in 1873, toen een aantal Engelsche juristen, onder Amerikaansch initiatief, zich vereenigden tot een „Association for the Reform and Codification of the Law of Nations”. Met Law of Nations wordt bedoeld, wat op het continent van Europa wordt verstaan onder „publiek” internationaal recht. Het was dus geenszins de bedoeling van de oprichters om aan de werkzaamheden van de Association een privaatrechtelijk karakter te geven. Toch waren van den beginne de werkzaamheden der Association voor een groot gedeelte van privaatrechtelijken aard. Terwijl het publieke recht op internationaal grondslag tot nu toe steeds oncodificeerd is gebleven en de kansen op een codificatie in afzienbaren tijd vrij gering zijn, bracht de Association reeds in 1877 de bekende York-Antwerp rules tot stand, een internationale regeling op het gebied van avarij gros, die hechter dan codificatie de internationale belangen bindt, omdat zij steunt op vrijwilligen grondslag en thans algemeen als vanzelf sprekend wordt erkend.

De „Association for the Reform and Codification of the Law of Nations” heeft haar omslachtigen titel tot 1896 gehandhaafd. Sinds dien tijd heeft zij onder den meer neutralen naam van „International Law Association” haar werk voortgezet en door het stichten van nationale groepen, zooals de Nederlandsche groep onder den titel van Nederlandsche Vereeniging van Internationaal Recht, haar invloed buiten Engeland uitgebreid en haar doel werkelijk op internationalen grondslag gevestigd. Anders dan het Institut du Droit International, dat zijn deuren slechts openzet voor een kleine groep rechtsgeleerden, dat bij keuze zichzelf aanvult, zet de Association haar deuren wijd open en is voor een ieder toegankelijk, die ernstig interesse stelt in internationaal recht en internationale rechtsverhoudingen, een democratisch optreden, dat zijn kracht zoekt in algemeene verbreiding van de beginselen, die zij voorstaat en in persoonlijk initiatief om door popularisatie van denkbeelden wetgevenden arbeid te vergemakkelijken of datgene te erlangen, wat langs den weg van wetgeving eerst langzaam en met groote moeite is te bereiken.

In dit streven heeft zij de medewerking gehad van eminente juristen uit alle landen, zooals — om slechts zeer enkelen te noemen — Sir Robert Phillimore, Lord Alverstone, Lord Justice Kennedy, Lord Phillimore, T. G. Carver, W. Arnold, Sir John Glover en Sir John Gray Hill uit Engeland, Autran, Morais en Clunet uit Frankrijk, Le Jeune en Franck uit België, Dr. Süveking uit Hamburg en T. M. C. Asser en Lodér uit Nederland.

Ook ditmaal zullen aan den oproep van de Association, voorgezeten door den Staatsraad Mr. Josephus Jitta, tal van rechtsgeleerden, diplomaten en mannen van zaken gehoor geven en verwacht mag worden, dat het Haagsche congres van 1921 een van de drukst bezochte zal blijken te zijn in de rij der 30 congressen, door de Association successievelijk in Europa en Amerika uitgeschreven.

Het programma is veelomvattend, zoowel wat betreft het meer serieuze gedeelte der werkzaamheden als het gedeelte, dat gewijd zal worden aan verpoozing en het genieten van Hollandsche gastvrijheid. Ik zou haast zeggen, het geeft ieder wat wils en de vrees bestaat alleen, dat de beschikbare tijd nauwelijks voldoende schijnt om zulk een zwaar programma tot een goed einde te brengen.

Het is ook geenszins mijn bedoeling om het geheele menu te bespreken van intellectuele lekkernijen, dat het congres ons ter versnapering aanbiedt. Ik wil slechts met enkele woorden de aandacht vestigen op een enkele afdeeling van het congres, dat meer dan eenig ander het economische leven, ook van Nederland, raakt en waarin ik gemeend heb reden te vinden tot den titel, die ik boven dit opstel heb geplaatst.

De afdeeling, die meer speciaal gewijd is aan het zeerecht, het Maritime Law Committee, en waarvan de leiding is toevertrouwd aan Sir Henry Duke, den voorzitter van het Admiraliteitshof en het Prijsrecht in Londen, zal in haar zittingen twee onderwerpen behandelen, die reeds jarenlang de hoofden en pennen in verschillende landen over de geheele aarde hebben in beweging gebracht, n.l. in de eerste plaats, de verplichte regeling van het door de reeders te dragen risico in cognossemten en in de tweede plaats het vervoeren van deklasten, voornamelijk van hout, in de internationale vaart.

Het mag als algemeen bekend worden verondersteld, dat de cognossementclausules al sinds jaren een doorn in het oog vormen van degenen, die hun goederen aan de zorg van reeders en vervoerders moeten toevertrouwen en misschien nog in grootere mate van de ontvangers der ter inlading bestemde goederen. Er was een tijd, dat de reeders de volle verantwoordelijkheid droegen voor de plichten, die zij vrijwillig op zich namen, een verantwoordelijkheid, die zij dekten door verzekering tegen eventualiteiten, die zich in hun bedrijf kunnen voordoen. De inlander stelde zich echter niet tevreden met de aan wisselvalligheden blootstaande verantwoordelijkheid van den reeder, en verzekerde zich eveneens. De verzekeraar van den inlander vond echter uit, dat dezelfde verantwoordelijkheid van den reeder ook zijn verzekering dekte en nu keerde zich het blaadje om en sprak de verzekeraar den reeder aan, die geen verder verhaal tegen iemand had en het gelag moest betalen.

Dit gaf aanleiding tot de clausules in het cognossement, waarin de reeder zich tegen verantwoordelijkheid vrijwaart. Doch toen eenmaal een begin was gemaakt met vrijwaring, werd deze in den loop der jaren dermate uitgebreid, dat het tegenwoordige cognossement den reeder vrij stelt van bijna alle verantwoordelijkheid en noch de inlander, noch de ontvanger der goederen eenig verhaal hebben op den vervoerder wegens schade toegebracht aan de goederen tijdens de reis, manco, vertraging, zelfs niet wegens het geheel ontbreken van de goederen, die de vervoerders volgens het cognossement zou hebben ingeladen.

De rechtsgeldigheid dezer clausules is door den rechter erkend. Het staat aan partijen vrij om te contracteeren als hun goeddunkt.

Staan echter bij dit contracteeren partijen als gelijken tegenover elkaar? Hierop is veel afgedongen. Er is herhaaldelijk geklaagd, dat vooral tegenover de groote stoomvaartlijnen de inladers (althans degenen, die niet machtig genoeg zijn om hun goedgunstige gezindheid der moeite waard te doen achten) niet als vrije contractanten kunnen handelen en eenvoudig hebben aan te nemen wat hun in het cognossement wordt voorgelaten.

Daarbij komt, dat het aantal clausules zóó is gestegen, dat het cognossement te lang is geworden om bij de vlugheid van behandelen, die gewoonlijk vereischt wordt, nauwkeurig te worden doorgelezen en de juiste verhouding tusschen partijen eerst blijkt, wanneer partijen vóór den rechter staan.

Dat inderdaad de bestaande toestanden te wenschen

overlaten, blijkt wel uit de herhaalde pogingen, die — ik zou haast zeggen, in alle landen — in het werk zijn gesteld om hierin verandering te brengen, pogingen, die zich hebben opgelost, hetzij in het ontwerpen van één algemeen cognossement, hetzij in de regeling van de aansprakelijkheid van den reeder. Ondanks den algemeenen tegenzin tegen staatsinmenging in het vrije handelscontract, zijn in verschillende landen wettelijke regelingen tot stand gekomen, waarbij het aan reeders is verboden zich in de daarbij opgesomde gevallen los te maken van de verantwoordelijkheid, die de vervoerder rechtens dient te dragen. In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zijn deze voorschriften neergelegd in de z.g. Harter Act en de Harter Act heeft navolging gevonden in Australië, Nieuw-Zeeland en Canada, terwijl in verschillende landen op soortgelijke wetgeving wordt aangedrongen.

Ook in Engeland is de Regeering gezwicht voor den sterken aandrang uit den handel en heeft aan een commissie, het z.g. Imperial Shipping Committee, opgedragen rapport uit te brengen over de wenschelijkheid om in deze van Regeeringswege in te grijpen in het vrije verkeer.

Deze Commissie heeft in het voorjaar van 1921 rapport uitgebracht en zich verklaard ten gunste van wetgeving in het geheele Britsche Keizerrijk, d.w.z. het Vereenigde Koninkrijk en alle koloniën, in den geest van de Harter en de Canadian Water Carriage of Goods Act.

Dit rapport heeft een onderwerp van ernstige bespreking uitgemaakt in een vergadering van de Commissie voor Zeerecht van de International Law Association, die in Mei 1921 te Londen heeft plaats gehad. Het rapport dier commissie zal op het as. congres in den Haag andermaal een onderwerp vormen van ernstige overweging.

De commissie geeft aan het congres de volgende vraag in overweging: Is het gewenscht, in het belang van den handel overzee, dat de rechten en verplichtingen van inladers en reeders onder alle contracten betreffende het goederenvervoer overzee van staatswege worden geregeld? Zoo ja, in welke mate?

Tegelijkertijd heeft de Commissie, zonder op 'de beslissing van die vragen vooruit te loopen, een reglement ontworpen, dat gebaseerd is op de vindingen van het Imperial Shipping Committee. Wordt toch de beslissing op de bovenstaande vraag in bevestigenden zin gegeven en gestemd vóór staatsinmenging, dan is het streven dier commissie om de inmenging van den wetgever in dezen vóór te zijn en te trachten door één algemeene overeenkomst vrijwillig te regelen wat eenmaal besloten is, dat geregeld moet worden en langs den weg van geleidelijke evolutie door internationale samenwerking te geraken tot het overbodig maken van wetgevenden arbeid.

Zal het daartoe komen? Zal de Association er in slagen om het succes van de York-Antwerp rules te herhalen en andermaal aan de wereld een voorbeeld geven van eendrachtige internationale samenwerking waar het gemeenschappelijke belangen geldt? En zal ditmaal den Haag aan die samenwerking haar naam blijvend mogen verbinden?

In de tweede plaats is bij de besprekingen van het Maritime Law Committee een voornamelijk plaats ingeruimd aan het vraagstuk van deklast. Gelijk bekend, heeft dit vraagstuk al sinds jaren heel wat pennen en hoofden in beweging gebracht, vnl. in verband met de houtladingen, die op dek moeten worden vervoerd.

De vragen, die zich hierbij voordoen, staan in verband met de vraagstukken betreffende de maatregelen ter bevordering van de veiligheid op zee en die niet altijd dermate in acht worden genomen, wanneer er goede vracht te verkrijgen is; als aan Regeeringen wenschelijk voorkomt. Uiterst pressant wordt de zaak van Regeeringswege niet beschouwd, want noch op de jongste diplomatieke conferentie in Londen ge-

houden ter bespreking van maatregelen ter bevordering van levensveiligheid op zee, werd de zaak der deklasten op het programma geplaatst, noch — naar ik hoor — zal dit op de komende diplomatieke conferentie plaats grijpen.

Intusschen klagen de reeders. Zooals ik boven opmerkte, in het algemeen zijn reeders niet voor inmenging van den wetgever in hun bedrijf, waar zooveel aankomt op individueel contracteeren, doch grijpt de wetgever in, dan is het wenschelijk dat dit geschiedt internationaal, zoodat in de groote internationale concurrentie alle reeders gelijk staan.

Dit is allesbehalve het geval.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Frankrijk en België hebben in het geheel geen wettelijke regeling, terwijl Duitsche voorschriften alleen gelden voor Duitsche schepen, wier kiel gelegd is vóór 1 Januari 1909. In de andere landen waar wettelijke voorschriften bestaan, heeft Engeland bepalingen betreffende maximum hoogte en gewicht van den deklast, die vroeger navolging vonden in Rusland en Spanje, waar zij sinds den oorlog opgeschort zijn, doch die van toepassing zijn op alle schepen, die een Engelsche haven aandoen. Noorwegen heeft voor zijn eigen nationale schepen een stel voorschriften, die in verband met den bouw van het schip en zijn stabiliteit een speciale vrije ladingsruimte toekennen, doch die niet van toepassing zijn op vreemde schepen, die Noorsche havens aandoen. Ten slotte bezit Nederland zijn voorschriften van 1909 voor het verleen van certificaten aan schepen, die, na deskundig onderzoek, voor de houtvaart geschikt worden bevonden, doch die voorschriften gelden ook alléén weer voor Nederlandsche schepen en niet voor vreemde schepen, die Nederlandsche havens aandoen.

Uit het oogpunt van beveiliging van menschenlevens op zee, is het vraagstuk toch van groot belang. Britsche schepen kunnen ongestraft varen tusschen Nederland, Noorwegen en Amerika zonder zich aan eenige regeling te storen, als zij maar zorgen de Britsche demarcatielijn niet te overschrijden, wanneer zij een Britsche haven binnenvallen. Zoo staat het met alle andere schepen behalve de Noorsche en Nederlandsche schepen, die aan hun eigen reglementen zijn gebonden. De lijst van schepen, die spoorloos verdwenen zijn vóór den grooten oorlog en van wie bekend was, dat zij met een zwaren deklast aan hout bevracht waren, is groot genoeg om een regeling in deze niet alleen wenschelijk, doch noodzakelijk te maken.

Vrijwillig gaat dat niet. Er moeten wettelijke voorschriften bestaan, gesanctioneerd door strafbepalingen en gehandhaafd door den sterken arm der wet. Doch welke? Het vraagstuk is bovenal een technisch vraagstuk, op te lossen door scheepsbouwers en experts in het vak. Ongelukkig genoeg zijn — of althans waren — tot 1914 de internationale experts het niet met elkaar eens en, helaas, zooals wel meer gebeurt, werd daaraan het substantieele der zaak opgeofferd.

De oorlog heeft hier verandering in gebracht. Gedurende den oorlog zijn althans in Engeland de wettelijke voorschriften opgeheven en de resultaten zijn — naar ik meen — niet zoodanig geweest, dat de Engelsche voorschriften als uitsluitend of in de eerste plaats essentieel zijn bevonden. Het schijnt dus mogelijk een bres te maken in de „gevestigde” opinies van experts.

De Association, die zich met het vraagstuk van „deklasten” reeds jaren bezig houdt, heeft de zaak ditmaal commissoriaal behandeld en de internationale commissie stelt nu voor, dat aangenomen zal worden, dat regeling in iederen staat, wier reeders vnl. aan de houtvrachtvaart deelnemen, noodzakelijk is en dat die regeling zal gelden voor alle schepen; dat — met het oog op het technische karakter van het vraagstuk — de oplossing welke regeling daarvoor in aanmerking komt, aan een internationale commissie

van experts zal worden opgedragen en dat de maritieme staten, die bij dit vraagstuk belang hebben, zullen worden uitgenoodigd een internationale conferentie van experts bijeen te roepen, ten einde deze zaak afdoende te regelen.

Ook in dezen is de atmosfeer gunstig. Zal Den Haag er in slagen om ook in dit menschlievend werk internationale samenwerking te verkrijgen en een andere bijdrage leveren voor de unificatie van de Rechten der Zee?

Mr. W. ROOSEGAARDE BISSCHOP.

Londen, 18 Augustus 1921.

**WINSTAANDEEL VOOR INLANDSCHE
BETROKKENEN BIJ GROOTE LANDBOUW-
BEDRIJVEN IN INDIE.**

Volgens eene officieuze mededeeling aan de bladen, heeft de Indische regeering een ontwerp-Kon. Besluit aan belanghebbenden rondgezonden, waarin het denkbeeld van een wettelijke aanspraak van Inlandsche betrokkenen bij de groote landbouwbedrijven op een aandeel in de winst staat uitgewerkt. Men herinnert zich, dat de heer Fock in zijne Kamerrede van 3 April 1919 zich voor een eersten stap in die richting heeft uitgesproken en als gouverneur-generaal, bij zijne eerste ontmoeting met den Volksraad, de voorbereiding van eene wettelijke regeling in uitzicht stelde.

Het vrij bejaarde denkbeeld heeft actualiteit herkegen gedurende de Indische arbeidsonrust der drie laatste jaren. De drang om deze strubbelingen te bezweren, heeft toen menigen vroegeren tegenstander tot het participatie-stelsel bekeerd. Toen een wettelijke regeling van de winstdeeling voor het eerst door wijlen Van Deventer in de Tweede Kamer werd bepleit, wilde de toenmalige minister van Koloniën — minister Fock — er heelemaal niets van weten. Mr. van Deventer vroeg bij die gelegenheid (15 November 1906) invoering alleen voor de suikerindustrie.¹⁾ Aan de suikerfabrikanten moest de plicht worden opgelegd „om een deel hunner winsten te bestemmen voor de verhuurders van den grond, die dit geld onderling zouden verdeelen naar rede der contractueele huurpenningen.” Reeds in zijne Mem. van Antwoord had de minister het denkbeeld onvoorwaardelijk afgewimpeld, vond het zelfs te onvruchtbaar om er in beschouwingen over te treden. Ook bij het mondeling debat maakte Mr. Fock korte metten. Met de grondhuurordonnantie — zei hij — was de maatschappelijk zwakke reeds tegen den sterkeren kapitalist beschermd, maar „nu mag men toch niet zoover gaan, dat alles „gemasze-regelt” wordt.” In elk geval, betreft ge de grondverhuurders in de winstdeeling, dan mogen de andere Inlandsche bedrijfskrachten — koelies, karrevoerders, e.a. — niet worden verwaarloosd.” De heer Van Deventer berustte, maar zag scherp in de toekomst, toen hij hoopte op „den loop der omstandigheden” en de „sociale ontwikkeling” van Java; toen hij verwachtte, dat dan ook „bij den minister meer neiging zal bestaan dan thans om te trachten een dergelijk stelsel in de wet te belichamen”.

Nadien vragen vooral de uitspraken van twee mannen der practijk — een suikerindustriëel en een bestuursambtenaar — de aandacht.

In 1908 schreef de heer J. J. Benjamin zijn baanbrekend artikel in het *Tijdschr. voor Landbouw en Nijverheid in N.-I.*²⁾ en bracht de vraag der winstdeeling voor de eerste maal in aansluiting bij de Indische arbeidsverhoudingen. Loonen en grondhuren waren te laag en ook overigens, vond hij, apprecieerde de suikerindustrie te weinig hetgeen zij te danken heeft aan de onmisbare hulp der Inlandsche bevolking.

¹⁾ Voor deze gedachtenwisseling: Hand. Tw. K. 1906—07, blz. 318—325.

²⁾ „Opmerkingen over de suikercultuur en omtrent hetgeen gedaan kan worden om de Inl. bevolking in de gouv. landen van Java, speciaal voor zoover zij den landbouw beoefent, vooruit te brengen.” Dl. LXXVI, blz. 285 e.v.

Het was deze neiging naar „ethische politiek”, welke den schrijver tot het participatie-stelsel dreef; maar hij ondenschatte ook allerminst het nut van een winstdeeling bij de tempering van de stijgende moeilijkheden „met betrekking tot de inhuur van grond en tot tegengang van nietbranden”.

De heer Benjamin gevoelde weinig voor een persoonlijke uitkeering aan de deelgerechtigden, maar wilde het winstdeel besteden aan de versterking der Inlandsche gemeenschap door middel van aanleg van openbare werken, oprichting van hospitalen en schooltjes, verbetering van den veestapel en den desa-landbouw, enz. Hij beoogde dus een particulier opgezette „ethische koloniale politiek”, was geheel kind van zijn tijd.

Bij de uitwerking zijner denkbeelden — sedert 1911 op fabrieken zijner maatschappij toegepast — stelde hij 10—12½ pCt. der overwinst ter beschikking van een „Binn. Bestuursfonds ten bate der bij de suikerindustrie geïnteresseerde inlandsche gemeenschappen”, dat door het plaatselijk bestuurshoofd, in overleg met den fabrieksleider, zou worden beheerd. Het winstaandeel zou echter nimmer aanleiding mogen zijn tot verlaging van grondhuren of loonen. Wettelijke inmenging, of welken dwang ook, sloot hij uit.

In het *Kol. Tijdschrift* van 1914¹⁾ behandelde ook de toenmalige controleur B. B., de heer H. C. Douwes Dekker, het vraagstuk in direct verband met de practijk. De schrijver had f 15.000 ontvangen van een suikerfabriek om ten bate van de Inlandsche bevolking te besteden en hij stelde zich nu de vraag: „Op welke wijze behooren de fondsen, door landbouwindustriëelen beschikbaar gesteld ten behoeve van de Inlandsche bevolking, aangewend te worden?” Ook deze man der practijk zag in de participatie — ofschoon zij streng theoretisch zou kunnen worden beschouwd als een rente „van de krachtsinspanning gedurende het afgelopen jaar” — bij voorkeur een toenadering van de industrie tot de „ethische richting”, als een bewijslevering van „de mogelijkheid van het drijven van een suikerfabriek met winst, zonder te vervallen in excessen van te halen wat er van te halen is”. De betrokken administrateur verzekerde dan ook bij de uitreiking van zijn gift, dat hij bedoelde „om zonder ruwe handelingen of baatzuchtige overeenkomsten nog meer voordeelen te behalen dan bij de gewone methode van uitbuiting”. Die poging was naar zijne verdere getuigenis allerminst een failure.

Het winstdeel moet, volgens den heer Douwes Dekker, ten goede komen aan allen „binnen het areaal” van de fabriek, maar aan de desa-gemeenschap worden uitgekeerd. Bij persoonlijke uitkeering — gesteld, dat men alle deelgerechtigden zou kunnen aanwijzen — zou het geld immers binnen weinige dagen zijn verteerd. Ook hij wil fondsvorming: een „Inlanderfonds” voor elke fabriek onder beheer van den administrateur, den assistent-resident, den regent en eenige Europeesche of Inlandsche particulieren, onder wie in elk geval de boekhouder van de fabriek. De Inlandsche bevolking, indien hiertoe in staat, zou het beheer mogen controleeren, of anders de administrateur.

Onder de welvaartswerken, waaraan het geld in de desa diende te worden besteed, rekende de heer Douwes Dekker niet openbare werken, als wegen, bruggen e.d. — dat is regeeringstaak. Uit het winstdeel moeten veeleer ziekenhuizen, armenkassen, schooltjes en andere dergelijke sociale maatregelen worden bekostigd. Een gedeelte zou bij de Afdeelingsbank kunnen worden belegd. Ook bij dezen voorstander-geen sprake van wettelijke verplichting.

Ondanks deze verdienstelijke aanbevelingen en proefnemingen kon het participatiestelsel de belangstelling van de Indische landbouwindustrie niet winnen en het bleef in de practijk vrijwel bij de experimenten op de fabrieken van de Koloniale Bank. Deze onverschilligheid werd ongetwijfeld beïnvloed door de

¹⁾ Band I 1914, blz. 336 e.v.

vrees voor praktische bezwaren en overigens door een mismoedig ongelooft in de mogelijkheid, dat men van het te brengen offer ooit de voldoening zou genieten, welke de ethisch bevangen bedrijfsgeenooten ervan voorspiegelden. „No sentiment in business.”

Het vraagstuk bleef rusten totdat in 1918 de oorlogsgevolgen in Indië de bekende voedselschaarste brachten en anderzijds de bekende cultuurwinsten. Er ontstonden arbeidsstrubbelingen, welke zich bijzonder in de suikerindustrie deden gevoelen. Niet alleen valt daar het bedrijfs-areaal voor een deel met het voedsel-areaal samen en kregen oude grieven tegen de industrie nieuw leven, maar ook heeft de Inlandsche volksbeweging vooral vat gekregen in de suikerstreken, omdat daar de bedrijfsorganisatie het vereenigingsleven vergemakkelijkt.

In 1920 benoemde de vorige gouverneur-generaal, onder den invloed der tijden, een commissie, welke de arbeidsverhoudingen in de suikerindustrie had te onderzoeken. Op verzoek van de Indische regering betrok zij ook het denkbeeld-Fock van 3 April 1919 in haar arbeid. Het advies werd nog niet openbaar, maar uit een dispuut tusschen de heeren Van Hinloopen Labberton en dr. Schmutzer in den Volksraad¹⁾ is op te maken, dat de commissie uiterst nuchter tegenover het participatie-beginsel staat. Principieel heeft zij geen bezwaren, maar de genomen proeven beloven volgens haar weinig voor een praktisch welslagen. Wellicht zouden de in te stellen desa-raden het winst-deel juister beheeren dan de bestaande gebrekkige desa-organisaties, maar in afwachting hiervan was de commissie alleen te vinden voor een administratie der gelden door het plaatselijk bestuur of, waar aanwezig, den localen raad en dan in overeenstemming met de fabrieksdirecties. Het doel zou ook volgens haar moeten zijn de uitvoering van maatschappelijke werken, maar dan in het belang van allen, zij het dan in de eerste plaats in die van de bevolking.

Een enkele aanduiding nog van de methode, den 3en April 1919 door het Kamerlid Fock verdedigd, in wat mr. Dresselhuys in de *Ind. Post* zijn „discours gouverneur” noemde. Op een voornaam punt volgde hij mr. Van Deventer, wiens plan hij in 1906 verguisde. Alleen de grondverhuurders, maar dan bij alle cultures, behoorden in de winst te deelen. De bevolking zou dan geheel anders tegenover het bedrijf komen te staan en meer medewerking toonen bij de bestrijding van de toenemende rietbranden en diefstallen. Een eenvoudige regeling wenschte hij, zonder bemoeilijking van het bedrijf en onder toezicht van het bestuur. Maar niet nam hij van mr. Van Deventer ook de persoonlijke uitkeering over. Ook hij wenschte het geld aan allerlei desa-werken te zien besteed.²⁾ Minister Idenburg vond het denkbeeld toen „zoo gezond”, dat hij er nog eens de aandacht van den G. G. op zou vestigen³⁾ en bij de behandeling van de Ind. Begroting voor 1920, toen de heer De Muralt er op terugkwam en tevens de koelies en anderen in de winstdeeling betrokken wenschte te zien,⁴⁾ schonk ook minister De Graaff zijn sanctie. Het participatiestelsel zou „inderdaad een geheel ander karakter aan het bedrijf kunnen geven.”⁵⁾

In Indië was men intusschen van overheidswege reeds met proefnemingen begonnen. De resident van Solo, de heer Harloff, had den 19en Dec. 1919 een bijeenkomst saamgeroepen van bestuursmannen en vertegenwoordigers der cultures ter bespreking van een praktische doorvoering der winstdeeling. Van het resultaat der conferentie is naar buiten gebleken door een schrijven van genoemden resident aan den vertegenwoordiger in Indië van den „Bond van Eigenaren van Vorstenlandsche Landbouwendernemingen”. De heer Harloff ontwikkelde in dit schrijven zijne denkbeelden blijkbaar zoozeer naar den geest van de Indische regering, dat het aan alle gewestelijke be-

stuurshoofden werd rondgezonden.¹⁾ Duidelijker dan in de reeds vermelde plannen, komt in het stuk van den heer Harloff uit, hoe van het participatiestelsel vooral een verhoogde veiligheid van persoon en goed in en buiten het bedrijf wordt verwacht. De „economische, geestelijke en moreele opheffing van de bevolking”, de „harmonieuse samenwerking” der partijen worden natuurlijk niet vergeten, maar met bijna heftigen nadruk wordt toch vooral gewezen op de winstdeeling als „natuurlijk bestrijdingsmiddel” tegen de oude euvelen van moedwillige brandstichting in rietvelden, tabaksloodsen en Inlandsche woningen. Deze dingen met het participatiestelsel als „opvoedende kracht” te kunnen bestrijden, acht Solo's resident „op zichzelf reeds van buitengewoon gewicht”.

Plaatselijke fondsen wil ook de heer Harloff zien gevormd, bestuurd door personen, die lokaal geheel zijn ingeleefd en onder wie ook eenige betrouwbare en ernstige Inlanders. Er moet bij het beheer overleg zijn met bestuur en bevolking, maar de leiding zij aanvankelijk bij den beheerder der onderneming. Die plaatselijke fondsen kunnen dan wellicht door onderling contact geraken tot de stichting van een Centraal Fonds ter bevordering van eenheid in de toepassing van het stelsel. Ook bij dezen ontwerper geen persoonlijke uitkeering. Woningverbetering stelt hij voorop (door middel van rentelooze voorschotten met gemakkelijke terugbetaling) en verwacht hiervan veel voor de bestrijding der brandstichting; verder noemt de heer Harloff ziekenhuizen, malariabestrijding, schooltjes, pasars, voedselvoorziening, bedelaarstehuizen, wegen, bruggen, irrigatie, enz. Alles binnen het desa-verband. Gouvernements-subsidie behoeft niet te zijn uitgesloten, voor zoover het werken betreft, waarvoor ook andere particulieren voor staats hulp in aanmerking komen. Ten slotte vraagt de heer Harloff onbekrompen medewerking, omdat „de zich steeds duidelijker en dringender uitsprekende tijdgeest in deze tot onbekrompenheid en tot spoed aanmaant”. De vorst van Solo en die van de Mangkoenegar, verzekerde de resident, hebben zich in 1920 reeds voor al hunne ondernemingen verbonden. Dat ook de Europeesche ondernemingen dat voorbeeld hebben gevolgd, werd echter nog niet vernomen; wel hadden zij zich al dadelijk in beginsel voor het plan uitgesproken.

Bij zijne eerste ontmoeting met den Volksraad, de opening van de voorjaarszitting van dit jaar, kondigde gouverneur-generaal Fock zijne participatieplannen aan. Thans geen restrictie meer tot de grondverhuurders, maar ook de Inlandsche arbeiders zouden er in worden betrokken. Geen onuitvoerbaar geachte persoonlijke uitkeering, maar „aan de gemeenschappen, waartoe de werknemers behooren, dat zijn de desa's in den omtrek der bedrijven, waarin de werknemers woonachtig zijn”.²⁾

En thans reeds heeft de Indische Regeering een ontwerp-kon. besluit tot *verplichte* instelling van „winst-aandeelkassen” om advies rondgezonden. Uit hetgeen er tot nu³⁾ over bekend werd, blijkt, dat alle hiervoor aan te wijzen landbouwendernemingen en industriën 20 pCt. van hetgeen er meer dan 6 pCt. aan dividend wordt uitgekeerd moeten storten in een winst-aandeelkas, welke ten goede zal komen aan een „belangenkring” onder een bestuur van vijf personen. Twee hunner zullen worden aangewezen door de bevolking of het gewestelijk bestuurshoofd, twee door de betrokken ondernemingen en deze vier kiezen een voorzitter. De resident treedt als „commissaris” op, terwijl deze, zoowel als de kringbesturen, zich van de juistheid van het winstdeel zullen mogen overtuigen. Zoo is het plan in grove lijnen geschetst.

De voorloopige ontvangst is weinig hartelijk. Verschillende vertegenwoordigers hier te lande van die Indische bedrijfs-wereld, waarbinnen de „belangen-

¹⁾ Zie Hand. Volksraad, 2e Gew. Zitting 1920, blz. 226—227, 257—258, 281—283.

²⁾ Hand. Tw. K. 1918/19, blz. 2017. — ³⁾ Ib. blz. 2073. —

⁴⁾ Hand. Tw. K. 1919/20, blz. 1119. — ⁵⁾ Ib., blz. 1157.

¹⁾ Het rondschriften is o.a. te vinden in *de Locomotief* van 27 en 29 Maart 1920.

²⁾ Hand. Volksraad, 1e gew. zitting 1921, blz. 7.

³⁾ 11 Aug. j.l.

kringen" zouden worden geschapen, kregen gelegenheid, zich in de pers over het plan uit te spreken. Het oordeel was eenstemmig afwijzend. De ervaring met de heerschende malaise en de reeds drukkende belastingen bracht in veler oordeel iets onvriendelijks, maar dat is een zaak van gemoedsgesteldheid, welke meer ter zijde van het vraagstuk staat. Kern echter van aller uitspraak is: dat de „belangengemeenschap" niet zal worden bereikt door een communale verzorging, waarvan de werknemer het nut veelal niet inziet en ook geen direct persoonlijk voordeel geniet; dat bestuur en beheer van de „winstaandeelkassen" de ondernemingen onder een ongewenschte financiële controle van buitenstaanders zouden plaatsen, en dat overigens de maatregel feitelijk niet anders zal blijken dan eene buiten de wet om geheven speciale ondernemingsbelasting voor de bekostiging van sociale maatregelen, welke direct of indirect tot de algemeene regeringstaak behooren.

Uit dit beknopte overzicht van de ontwikkeling van het denkbeeld der winstdeeling door Inlandsche werknemers spreekt bovenal een sterke ongestadigheid der meeningen. De minister, die in 1906 het denkbeeld als te Pruisisch verwierp, acht het als Kamerlid in 1919 het beste middel tot verbetering der arbeidsverhoudingen. De belanghebbende ondernemers, die in 1908 hun bedrijfsgehoort, den heer Benjamin, vrijwel alleen lieten met zijne proeve van commerciële ethiek, naderden in de laatste jaren meer en meer tot het participatie-denkbeeld en toen in de jaren 1919 en 1920 ministers en Kamerleden de gezondheid van het beginsel als het ware bezongen, werd van werkgeverszijde geen enkele tegenzang vernomen. Integendeel, de resident Harloff kon zich er op beroepen, dat de landbouwondernemers in het Solosche — en dat zijn stellig invloedrijke elementen — in beginsel alle aan zijne zijde stonden. En nu het beginsel de vervulling zal naderen, is een strooisel van velerlei bezwaren de eerste begroeting. Geen stem er voor.

Ook de inzichten omtrent de praktische toepassing wisselden onrustig. Minister Fock, die in 1906 in elk geval alle Inlandsche betrokkenen bij het bedrijf voor een participatie aangewezen achtte, bepaalt zich als Kamerlid in 1919 tot de grondverhuurders, maar richt zich als landvoogd in 1921 tot heel het plaatselijk gevestigde bedrijfspersoneel. De werkgevers kringen, tot 1920 eenstemmig in de overtuiging, dat het winstdeel in geen geval persoonlijk zou moeten worden uitgekeerd, maar aan de desbetreffende, verkaren — voor zoover zij zich tot nu over het aanhangige plan hebben gewit — dat, als er van participatie sprake zou mogen zijn, alleen een persoonlijke uitkeering inderdaad zou kunnen bijdragen tot vestiging van zoo iets als een besef van belangengemeenschap.

Natuurlijk houdt deze snelle wisseling der meeningen verband met de beweeglijkheid ook der Indische tijden, maar de diepere oorzaak ligt, dunkt ons, in het ontbreken van een waarlijk geloof aan het participatie-stelsel, als aan een levende maatschappelijke kracht. In heel dien moeilijken en onzekeren gang van zaken zien wij inderdaad een ander bewijs, dat het beginsel der winstdeeling wellicht voor veel bruikbaar kan zijn, maar nimmer voor de vestiging van een natuurlijke en blijvende bedrijfsvrede. Niet in het Westen en minder nog in het koloniale Oosten.

In het Westen is de winstdeeling als stelsel reeds uitgeleefd na een weinig geslaagd bestaan; het stelsel dan, opgevat als middel om een betere verstandhouding, zoo niet een vrede zonder strijd, te verkrijgen tusschen kapitaal en arbeid. De toepassing, reeds vanaf de veertiger jaren der vorige eeuw ondernomen, bracht het weinig verder dan tot een flinke reeks van proefnemingen, maar nimmer werd het ingeschakeld in het algemeene bedrijfsleven. Het was dan ook niet een samenvatting van wat de sociale verhoudingen hadden voortgebracht, maar een vondst

voor groot-industrieelen, die het goede wilden voor hunne arbeiders en voor hun bedrijf. De tijden, waarin het stelsel werd geboren, waren ook die van een verscherpt vakstrijd, van de politieke mobilisatie der arbeidersbeweging. De sociale kwestie groeide naar het sociale conflict en de toen opkomende inductieve economen en de groot-ondernemers, die in hen geloofden, zagen in het participatie-stelsel een recept voor de participatie. Het denkbeeld groeide later ook uit tot het co-partnership, dat den arbeider niet alleen van werknemer tot winstdeeler zou doen stijgen, maar hem aan den socialen horizon de fabriek zelfs als zijn eigendom aanwees. Ook in ons land kent men de enkele model-ondernemingen, die langs dezen weg het lot van hare arbeiders stellig veraangenaamden, maar ook weet men, dat elke algemeene invloed op de ontwikkeling der sociale verhoudingen achterwege bleef.

Het sociaal-onnatuurlijke van het participatie-stelsel kwam vooral hierin uit, dat geen der beide partijen er de consequenties van kon aanvaarden. Voor den werkgever sluit de toekenning van een recht op winstdeeling van nature in de erkenning óók van het recht, zich van de juistheid van het uitgekeerde winstdeel te overtuigen. Dat zou dan echter onvermijdelijk een inbreuk zijn op de zelfstandigheid van den werkgever, dus een *wezenlijke* sociale ommekeer. Voor die consequentie van de eigen schepping deinsde de fabrikant echter terug; en de man had gelijk.

Recht op een winstdeel houdt ook in het recht van den participant tot critiek op de bedrijfsleiding in verband met de grootte van de winst. Ook dit natuurlijke gevolg van een winstdeeling, zal zij geen bedeeeling blijken, is echter voor een ondernemer, die zichzelf wil blijven, niet vrijwillig te aanvaarden.

Anderzijds kent het participatie-stelsel voor de arbeiders onaannemelijke consequenties. Aandeel in de winst legt de berusting op van aandeel ook in het verlies. De *onmogelijkheid* om deze kans te aanvaarden, teekent reeds de ongaafheid van het stelsel. Het scheidt ook — vooral bij fondsvorming van fabriekswege — banden aan de onderneming, welke de arbeiders kunnen vervreemden van hunne vakorganisaties en van den algemeenen socialen strijd der massa hunner klassegenooten. En hoe, verder, den waarborg te verkrijgen, dat het genot van een winstdeel niet zal leiden tot een drukken van het vaste loon?

Slotsom is, dat wat het stelsel voor de „partij ter eenre" aan sociale voordeelen zou kunnen opleveren, slechts tot sociaal nadeel van de „partij ter andere" is te genieten — en omgekeerd — en dat daarom de participatie in plaats van eene natuurlijke belangengemeenschap tot vestigen tusschen kapitaal en arbeid, de klassetegenstellingen juist te scherper accentueert. Geen wetgever heeft het, bij ons weten, dan ook nog binnen zijn terrein getrokken. De sociale strijd ging de eigen banen en op dien weg werd het participatiestelsel als een sociaal onkruid vertreden.

Het is op deze overwegingen, dat wij van het beginsel der winstdeeling onder de heerschende economische verhoudingen geen voorstander zijn.

In het Westen kon aan het participatie-stelsel zonder bezwaar het vrije leven worden gelaten, omdat daar de wrijving van kapitaal en arbeid vroeger of later het natuurlijke lot zou bepalen. Beide zijn daar krachten, welke den strijd voor de eigen belangen verstaan, uit een zelfde samenleving zijn geboren. Zij zijn elkaars weerbare en in menig opzicht ook gelijkwaardige tegenstanders. Onder Indische arbeidsverhoudingen moet het participatie-stelsel echter elke principiele betekenis derven, omdat in Indië de partij der werknemers vooralsnog in alle opzichten van den werkgever afhankelijk staat. In de eerste plaats economisch. De Inlandsche werknemer is kind van een over-vruchtbaar bodem, van een meer dan mild klimaat; het voor zijn levensonderhoud onontbeerlijke was bij voortdurend gemakkelijk en snel te verkrijgen en daarom is bezorgdheid voor de toekomst

hem vreemd. Men kan hieruit eenvoudig en aannemelijk verklaren, waarom hetgeen door hem boven het noodigste wordt verkregen, onbezorgd aan allerlei levensveraangenaming wordt besteed. Zonder bezwaar neemt (en krijgt) hij crediet in de zekerheid van snel volgende oogsten. Wij Westerlingen, wien bodem en klimaat juist een aanzienlijk behoeften-minimum, juist wél bezorgdheid voor de toekomst als voorwaarden tot levensbehoud hebben opgelegd, verwijten den Inlander nu „zorgeloosheid”, „gemis aan spaarzin”, „spilziekte”. Dat is een sociologisch misverstand.

Voor den Inlandschen werknemer, den niet-grondbezitter dezer dagen, zijn de tijden van gewaarborgde bevrediging van eerste levensbehoeften echter voorbij, maar de luchtige levensopvatting is nog deel van zijn wezen gebleven, alsook het geloof in de milde hand der toekomst. Hij is nog slaaf van de aloude levensgewoonte, de toekomst aan het heden te offeren; hij leeft in de drift voor het heden. Het „voorschot” is daarom zijn toevlucht geworden, maar dan tevens de oorzaak eener fatale en algeheele economische afhankelijkheid. Voor den werkgever is dat „voorschot” echter een machtig bedrijfswapen geworden. Er wordt echter sterk misbruik van gemaakt, want tegen „voorschot” geeft de Inlandsche werknemer zich voor elk den duur op de laagste loonen; tegen „voorschot” staat de Inlandsche grondbezitter zijn velden in huur af verre beneden het bedrag, dat hij — bevrijd van drift naar contanten — zou kunnen bedingen.

De economische afhankelijkheid wordt nog versterkt door de onderworpenheid van het ras. De blanke werkgever is in de ogen van den onontwikkelde Inlander tevens de meester. Hij voelt in dezen niet alleen den druk van de westersche arbeidsmethode, van de jacht naar het westersche arbeidstempo, maar ook dien van den vreemden heerscher.

Wat kan er onder deze verhoudingen nu aan zuiwere maatschappelijke bate worden verwacht van de toepassing van een beginsel, van een sociaal systeem, dat toch allereerst zeker sociale gelijkwaardigheid van werkgever en werknemer onderstelt? De Inlandsche werknemer in den landbouw staat los en vreemd tegenover het moderne bedrijfsverband, voelt zich geen deel van het geheel. Hij verkeert er als in een vreemde wereld. Bovendien is het wegens eene alzijdige afhankelijkheid uitgesloten, dat hij zich als „partij” kan doen gelden. Berusten of wegloopen blijft zijne keuze.

Maar alle *nadeelen* van het participatie-stelsel zouden hem te zwaarder drukken. Wij denken dan vooral aan de mogelijkheid van het verlies van contact met de algemeene vakbeweging. De volks- en vakbeweging in Indië zijn nog jong, onvast geordend en te zeer aan het sentiment overgegeven; in een land van overheerschten is het bovendien onvermijdelijk, dat ook de vakbeweging met den rassenstrijd is doormengd. Deze zwakke en niet steeds onbedenkelijke zijden worden door ons niet onderschat. Maar voor de verkrijging van lotsverbeteringen is die massa-beweging toch onmisbaar en vruchtbaar gebleken. Zou nu het participatie-stelsel de winstdeelnemers isoleeren van de massa hunner georganiseerde landgenooten, dan ware dat een verzwakking van den toch reeds ontzettend moeilijken strijd. De numerieke kracht is thans nog het snijndste wapen voor de Inlandsche arbeiders en dat wapen zouden wij niet willen stompen. Het is immers moeilijk te ontkennen, dat de bescheiden loonsverhoogingen van den laatsten tijd voornamelijk onder den invloed van de Inlandsche vakbeweging zijn verkregen. Hoezeer die stimulans wordt behoeft, blijkt wel uit de verzekering van den heer Benjamin in zijn meergenoemd artikel over de suikercultuur, dat de loonen sedert 1834 aanmerkelijk waren verlaagd, en ook uit de zeer recente verklaring van dr. Schmutzer, in den Volksraad, dat de grondhuren niet zelden te wenschen laten. Het zou inderdaad een terughal voor den werknemer zijn, indien de massa-

beweging zou worden verzwakt. Toch ligt de tendenz hiertoe in het participatie-stelsel besloten en bij een algemeene wettelijke invoering zou die strekking zeer sterk tot leven komen.

In geen geval zou van invoering sprake mogen zijn zonder gelijktijdige wettelijke vaststelling van minimum-loonen, want zonder dat zou elke waarborg worden gemist, dat het winstdeel op den duur niet ten koste van een behoorlijk loon zou worden genoten.

Hoe de invoering van een participatie-stelsel voor den groot-landbouw in Indië weinig anders zou zijn dan het coquetteeren met een leuze, blijkt wel uit de wijze, waarop bijna alle voorstanders, ook de tegenwoordige Indische regeering, het willen zien toegepast. Niet alleen zouden de belanghebbenden ten aanzien van bepaling, besteding en beheer van het winstdeel onder volkomen voogdij worden gesteld, maar het geld zou ook niet hun persoonlijk, maar aan hunne dorpsgemeenschap ten goede komen en dan nog in den vorm van allerlei sociale werken, waarvan de verzorging zonder twijfel plicht is van een overheid, welke haar taak verstaat. Wij gevoelen dan ook alles voor het van werkgeverszijde algemeen te kennen gegeven bezwaar, dat wat de regeering welluidend participatie-stelsel wil heeten, in wezen niet anders is dan een buiten-wettelijke belastingheffing van den groot-landbouw ter bekostiging van zaken, waarin de overheid is tekort geschoten. Bovendien zal elk stelsel van winstdeeling haar natuurlijk doel missen, *indien de winstdeeler zijn profijt niet persoonlijk en tastbaar zal ontvangen*. Maar zal de „spilzieke” Inlander het geld dan niet dadelijk verteren, zal de contante uitkeering den man niet „demoraliseeren”, kortom, zal het geld niet naar de maan zijn? Wij zouden willen antwoorden: als ge meent, dat hem het winstdeel toekomt, geef het hem en laat hij het besteden, zoals het hem belijft. Het is *zijn* geld geworden. En waarom ook die subtiele bezorgdheid voor demoralisatie, als de Inlandsche werknemer contant zou ontvangen, waarop hij aanspraak kreeg, terwijl vlotweg en gaarne zware voorschotten worden verleend, waarbij de werknemer zijn loon verteert nog vóór hij het heeft verdiend?

Dat de Indische werkgever voor het participatie-stelsel ook in dezen vorm weinig gevoelt, is echter zeer wel te begrijpen. Tot persoonlijke uitkeering van het winstdeel zal hij slechts geneigd zijn, indien de werknemer zich hiermee voor langeren tijd aan de onderneming gebonden zal achten, indien dus de bedrijfszekerheid zal worden verhoogd. Maar de mogelijkheid, dat de Inlandsche participant met zijn pas ontvangen winstdeel naar elders trekt, kan den werkgever niet bekoren. Alleen een (zeer ongewenscht) dwingend arbeidsverband zou tegen die kwade kans kunnen hoeden — maar hem dan tevens een der voornaamste prikkels tot winstdeeling benemen.

Van welke zijde wij het vraagstuk ook practisch trachten te peilen, onze indruk blijft, dat bovenal de Indische arbeidsverhoudingen in geen enkel opzicht de vervulling kunnen brengen van de sociale wedergeboorte, welke men in het participatie-stelsel besloten dacht. Het kan Indië thans slechts leiden tot onvruchtbare liefdadigheid, denkbeeldige hervormingen en clandestiene belastingheffing. In elk geval tot verhoogde afhankelijkheid van den werknemer.

De voorgenomen maatregel is maatschappelijk onzuiver en daarom ongewenscht.

Een gezonde verbetering van de sociale verhoudingen is ook in Indië slechts te verwachten van eene zelfstandige organisatorische ontwikkeling van elk der partijen en, onder dien invloed, van een deugdelijke arbeidswetgeving. Een Indische overheid, die naar een wettelijk verplicht participatie-stelsel grijpt, begaat zelfbedwelming — en zelfs dat tevergeefs.

J. E. Stokvis.

den Haag, 11 Aug. '21.

WETTELIJKE REGELING VAN DE LUCHT- VAART.

II.

Het derde en belangrijkste punt van civielrechtelijke aard, waarvoor wij een regeling aanbevelen, is de aansprakelijkheid voor schade door het luchtvaartuig veroorzaakt. De bijzondere positie van den luchtvaarder, ten opzichte van personen en goederen op aarde, schept hier een geval, waarbij het publiek op speciale wettelijke bescherming aanspraak mag maken, althans bij den tegenwoordigen stand der techniek. Het gevaarlijke van de onderneming, het gebruik van het luchtvaartuig boven zijn medemenschen, moet geacht worden voldoende grond voor aansprakelijkheid te zijn, zoodat in ieder concreet geval uitsluitend behoef vast te staan, dat er schade is en dat deze door het gebruik van het luchtvaartuig veroorzaakt is.

Hieruit volgt logisch, dat in beginsel de aansprakelijke persoon moet zijn hij, die verantwoordelijk is voor de luchtreis, dat is hij, die hetzij door iemand in zijn dienst laat vliegen, hetzij zelf voor eigen rekening vliegt, dus de eigenaar of wie zijn recht op het gebruik van het luchtvaartuig aan den eigenaar ontleent of wie het luchtvaartuig zonder diens toestemming gebruikt. Korthedshalve is deze aansprakelijke aan te duiden als „de exploitant”. Evenzeer volgt uit het gestelde beginsel, dat het nagenoeg onbepaald, zonder uitzondering moet gelden. In het eenvoudigste geval zal de exploitant tevens eigenaar en bestuurder zijn; dan is hij bij de schadeaanbrenging aanwezig en zijn naam is in het in te stellen luchtvaartregister ingeschreven. Dit geval is dus gunstig, wat betreft de mogelijkheid voor den benadeelde om zijn recht te doen gelden, vooral indien hem nog een zeer eenvoudige wijze van beslaglegging op het luchtvaartuig wordt gegeven. Veelal zal de eigenaar echter niet zelf meevliegen en dus bij de schadeaanbrenging niet aanwezig zijn of zal het luchtvaartuig gebruikt worden door iemand, die niet eigenaar is en wiens identiteit men dus niet via het register te weten kan komen, tenzij men een zeer ingewikkeld aantekensysteem zou instellen. Om de kans op achterhaling van den aansprakelijke zoo groot mogelijk te doen zijn lijkt het praktisch, eigenaar, bestuurder en exploitant alle drie hoofdelijk aansprakelijk te stellen en voor het geval deze drie qualiteiten niet in één persoon vereenigd zijn, een zoodanig wederzijdsch recht van verhaal te geven, dat de exploitant de eindaansprakelijkheid heeft, tenzij een der beide anderen schuld heeft aan de schade.

Als ontheffingsgrond voor de aansprakelijkheid zal uitsluitend in aanmerking kunnen komen schuld van den benadeelde zelf of van personen, die buiten het gebruik van het luchtvaartuig staan. Alle andere omstandigheden, die op het eerste gezicht als overmacht in aanmerking schijnen te komen, zooals b.v. geheel onverwachte stoornissen in de atmosfeer, plotselinge dood van den bestuurder, zullen gevoeglijk tot het gevaarlijke van de luchtvaart terug te brengen zijn en dus voor risico moeten blijven van hem, die het gevaarlijke toestel de lucht instuurt boven zijn medemenschen en hun goederen op aarde.

Ter vergrooting van de mogelijkheid, het recht op schadevergoeding te kunnen realiseeren zal men, voor de gevallen dat het luchtvaartuig te bereiken is, in een onmiddellijk beslag op het luchtvaartuig moeten voorzien. Dit zal ook vooral van belang zijn tegenover vreemde luchtvaartuigen. Men kan bijv. één bepaling stellen, dat het luchtvaartuig gedurende eenige dagen ambtshalve zal worden belet te vertrekken, ten einde belanghebbenden — die lang niet altijd bij het ongeval aanwezig zullen zijn — gelegenheid te geven tot het leggen van conservatoir beslag, met dien verstande dat de vasthouding niet geschieden zal of wel, indien eenmaal uitgevoerd, dadelijk zal worden opgeheven, wanneer voldoende zekerheid voor de betaling van de geraamde schade aanwezig is. Verzeke-

ring ten behoeve van benadeelden kan grootendeels tegemoet komen aan den last dien luchtvaarders van deze speciale vasthouding kunnen onderwinden. Verplichte verzekering lijkt hier aangewezen.

De noodzakelijkheid van aansprakelijkstelling zonder bewijs van schuld te eischen wordt wel nagenoeg algemeen erkend; ten aanzien van het subject der aansprakelijkheid loopen de meeningen meer uiteen. Van de allernieuwste voorzieningen zouden wij in dit verband willen noemen de Engelsche Luchtvaartwet en de beschikking van den Minister van Waterstaat (September 1920) in zake het gebruik van militaire luchtvaartterreinen door burgervliegtuigen. De Engelsche wet stelt voor alle schade aan personen of goederen te land of te water den eigenaar aansprakelijk en in plaats van dezen den huurder enz., indien de huur voor langer dan veertien dagen geldt. Deze toevoeging van een tijdsbepaling lijkt ons niet zeer aannemelijk. Zoodra men het luchtvaartuig heeft gehuurd en er mee vliegt is men verantwoordelijk voor de reis, onverschillig of dit den eersten of een lateren dag geschiedt. Het overnemen van het risico moet dus ook dadelijk geschieden. Zonder die tijdsbepaling zou de regeling toch ten opzichte van het boven voorgestelde in volledigheid achterstaan, want de eigenaar blijft aansprakelijk indien iemand zonder zijn toestemming zijn toestel gebruikt, en ook ontbreekt het om praktische redenen aanbevolen systeem der drie hoofdelijk aansprakelijken.

De eenige uitzonderingen in de Engelsche wet gesteld zijn schuld van den benadeelde en van personen, die niet in dienst van den eigenaar zijn. Ook dit lijkt niet geheel volledig. Schuld van wie zonder in dienst van den eigenaar te zijn noodzakelijke hulp bij een noodlanding verricht zal onder de uitzondering vallen, en het komt ons voor dat de aansprakelijkheid handelingen van die personen wel behoort te omvatten. Een speciale aanhoudingsregeling en verplichte verzekering vinden wij in de Engelsche wet niet.

In de ministerieele bepalingen voor het gebruik van Nederlandsche militaire terreinen is de gezagvoerder aansprakelijk gesteld voor schade op of aan het terrein aangebracht. Voor een voorloopige regeling is het wellicht eenvoudiger één persoon aansprakelijk te stellen dan de boven aanbevolen drie personen en dan is de keuze van den gezagvoerder naar het ons voorkomt praktisch, omdat de gezagvoerder steeds bij het toebrengen van de schade aanwezig is. Uitzonderingen worden niet genoemd. De militaire autoriteit zal de schade schatten. In een algemeene wettelijke regeling zal de vaststelling der schade niet aan de bevoegdheid van den gewonen rechter moeten worden onttrokken. Andere autoriteiten zullen dan niet meer dan een voorloopige raming hebben te verrichten in verband met de te stellen zekerheid.

Waar deze voorloopige regeling met beperkte strekking reeds vóór de totstandkoming van de wet noodig is geacht, wekt het wel bevreemding, dat aan algemeene wettelijke regeling van de aansprakelijkheid voor schade blijkbaar nog niet wordt gedacht.

De regeling bestaat uit twee afdeelingen. De eerste bevat eenige bepalingen, die moeten worden nagekomen door burgervliegtuigen „voor het gebruik maken van militaire luchtvaartterreinen”. Deze aanhef is eenigszins eigenaardig in verband met wat er volgt. Daaronder zijn toch voorschriften betreffende het vliegen buiten de terreinen. Dientengevolge zal men, om van zoo'n terrein gebruik te mogen maken, nergens boven de bebouwde kom van een gemeente lager dan 1000 M. mogen hebben gevlogen! Ook zal men het luchtgebied om Doorn moeten hebben gemedend.

De overige bepalingen houden wel verband met het terrein, in zoover dat zij aldaar te controleren of toe te passen zijn; het zijn eenige bepalingen betreffende douanetoezicht, contróle op papieren en mede te voeren voorwerpen.

De eigenlijke terreinbepalingen komen echter eerst

in het tweede gedeelte: bepalingen in zake de hulp en faciliteiten, die men op de terreinen te verwachten heeft en wat men daarvoor te betalen heeft. Daarnaast bevat zij de reeds vermelde schadevergoedingbepalingen en ook nog een andere schadevergoedingbepaling, die den Staat aansprakelijk stelt voor schade, aan luchtvaartuigen toegebracht door of tijdens het verblijf op de terreinen of tijdens het transport van een luchtvaartuig na een noodlanding, waarbij het personeel der Luchtvaartafdeeling hulp heeft verleend. Deze aansprakelijkheid van den Staat zonder eenigen eisch van schuld gaat hier, naar het ons voorkomt, te ver. Er is hier geen reden zulk een bijzondere aansprakelijkheid aan te nemen. Althans had men een toevoeging verwacht, dat de aansprakelijkheid niet zal gelden in geval schuld van het personeel ontbreekt.

Overigens maakt de opzet van deze voorloopige regeling den indruk, dat de organisatie van de luchtvaartleiding nog niet zoo heel vlot ging. Hoe anders te verklaren, dat het eerste gedeelte een beschikking van den Minister van Waterstaat is en het tweede gedeelte een van de Ministers van Oorlog en Marine, hoewel deze toch ook, en wel met uitdrukkelijke vermelding, dat het voorschriften van de beide andere ministers zijn, bekend gemaakt wordt door den Minister van Waterstaat. Bovendien kunnen de twee gedeelten volstrekt niet geacht worden scherp gescheiden militair en niet-militair van karakter te zijn. Van een innige samenwerking tusschen de betrokken departementen getuigt ook de Memorie van Antwoord met gewijzigd wetsontwerp nog niet. In het vorige ontwerp was de Minister van Waterstaat de eenige uitvoerende Minister, nu zijn daaraan de Ministers van Oorlog en Marine op verschillende punten toegevoegd. Deze wijziging, die toch zeker principieel genoemd mag worden, is echter van een uiterst sobere toelichting voorzien, die niet den indruk maakt, alsof alle onderteekenaars van de Memorie enthousiast waren over de thans voorgestelde verbroekeling. Wij zouden ons hierin bij de niet-enthousiasten willen scharen; eenheid van leiding verdient naar het ons voorkomt de voorkeur en de uitvoeringsbevoegdheden in de wet aan de ministers opgedragen betreffen de openbare veiligheid, ten aanzien waarvan eenheid zeer gewenscht is.

In het militaire gedeelte van de voorloopige regeling komt een tweetal bepalingen voor in de plaats waarvan wij liever het tegenovergestelde hadden gelezen. Vooreerst de bepaling, dat hulp bij noodlandingen buiten de terreinen slechts in uitzonderingsgevallen zal plaats hebben. Wij geven gaarne toe, dat van militaire zijde zulk een bepaling niet zou zijn gegeven, indien er niet zeer goede redenen voor waren, maar zoo; zonder de redenen te kennen, krijgt men van deze bepaling een handenvol indruk. In de tweede plaats is er aan de bepaling, dat reparatie in de militaire werkplaatsen kan worden verricht, een alinea toegevoegd, dat daarna geenerlei verantwoordelijkheid voor de luchtwaardigheid van het gerepareerde luchtvaartuig wordt gedragen. Nu zou men aanvankelijk geneigd zijn te zeggen, dat deze toevoeging overbodig is, want natuurlijk draagt men alleen de verantwoordelijkheid voor het gerepareerde, en niet voor andere onderdeelen. Maar in dit geval doet de uitdrukkelijk neergeschreven verklaring toch verre van prettig aan, omdat zij zoo absoluut tegenovergesteld is aan wat wij ons denken van de staatszorg, als zij eenmaal wettelijk geregeld zal zijn. De luchtvaarder zal de lucht niet in mogen, als zijn luchtvaartuig niet in orde is, dat is een elementaire eisch van veiligheid, waar tegenover staat, dat de Staat eveneens ter wille van de veiligheid zal moeten zorgen voor goede gelegenheden, om de luchtvaartuigen op luchtwaardigheid te onderzoeken en voortdurend te laten controleeren. Wij hadden dan ook liever in deze voorloopige voorschriften reeds een kern van controle gevonden dan een uitdrukkelijke ontkenning daarvan.

Het gewijzigde wetsontwerp wijdt aan dit ontwerp wel de aandacht; het stelt principieel het verplichte onderzoek in, waarvoor een Algemeene Maatregel van Bestuur nadere regelen zal hebben te geven. Voortdurende controle, dus ook herhaling van onderzoek zonder dat er sprake behoeft te zijn van schorsing of vervallen van het certificaat, is niet in het bijzonder in het wetsontwerp genoemd en zal toch zeker noodig zijn. Evenmin is in de instelling van een Luchtvaartsinspectie voorzien.

Onder de slotbepalingen van het gewijzigde ontwerp treffen wij een voorschrift aan, dat in tijd van oorlog het militaire gezag de beschikking krijgt over alle luchtvaartuigen en luchtvaarterreinen. Hierin ligt de erkenning opgesloten van het belang van de ontwikkeling van de civiele luchtvaart; het welbegrepen belang van den staat zal medebrennen deze zooveel mogelijk te bevorderen, zoowel in het nationale als in het internationale verkeer. Eenige internationale overeenkomst mag dan ook niet lang meer uitblijven; het bezwaar van het ontbreken daarvan deed zich onlangs weer sterk gevoelen, toen van een voorgenomen vlucht naar Indië moest worden afgezien, ten gevolge van de weigering van Engeland om het vliegen over Mesopotamië toe te staan.

Mr. J. F. LYCKLAMA à NIJHOLT.

LONDENSCHER CORRESPONDENTIE.

De economische zijde der Iersche kwestie; de droogte en de kosten van levensonderhoud; het bezuinigingsvraagstuk.

Onze Londensche correspondent schrijft ons d.d. 19 Augustus 1921:

The week has been one of extreme nervous tension, though the main cause of excitement, the Irish Question, is hardly a matter upon which the economist has very much to say from the standpoint of his special interests. There is, however, one matter upon which it is desirable to say a word. This is the nature of the safeguards by which the definition of the selfgovernment to be accorded to Ireland is limited. Apart from the military and naval restrictions, the Premier's offer to Mr. de Valera contains certain restrictions of an economic kind.

In the first place, there are to be no protective duties or other restrictions upon the flow of transport, trade and commerce between all parts of these islands. This condition taken textually from the Premier's letter, is imposed because „It is essential to prevent a recurrence of ancient differences between the two islands, and in particular to avert the possibility of ruinous trade wars.”

In the second place, the existing debt of the United Kingdom, and the capital liability resting on the country in respect of pensions arising out of the recent war, are to be divided between the two countries.

When the term „Dominion Status” is used to describe the future position of the Irish Government in the system of Government of the Empire, it is important to notice that the first of the conditions above mentioned, will involve some infringement of what is usually considered part of the powers of a selfgoverning dominion. The right of the Dominion to impose protective taxes on the products of the United Kingdom has not been challenged; though it has not always been willingly acquiesced in, since the conflict between the British and the Canadian Governments over the Galt Tariff of the middle years of the last century. It is still a rule of the constitution that a dominion cannot discriminate against the United Kingdom; cannot, in other words allow to a foreign country favours which it is not prepared to extend to this country, but this is not the same as prohibiting protective duties as such. In this respect there will rest on Ireland a limitation which it will not share with the rest of the Empire, though it is to

be noted that the future Government of Great Britain will be similarly hampered.

The reference of the Upper Silesian Dispute to the League of Nations is very generally welcomed by the Press, more because it implies a full recognition of the latter body than because the immediate result will be to settle the question on ideal lines.

The other matter, apart from Ireland, which has provided interest, is the passage of the Key Industries Bill. This bill was read for a third time by the House of Commons last week, and, much to the surprise of most observers, was certified by the Speaker as a Money Bill. When the Bill came up the Lords it was treated with a good deal of asperity, and was amended in two particulars, one of which, at any rate, cut deep into the heart of the measure. Speculations then arose as to how the Government would deal with the situation. Under the Parliament Act it could force the measure through over the head of the Lords, but in so doing it ran the risk of damaging the reputation of a bill already greatly gone. In the end the House of Commons dealt with the matter as one involving the privileges of the House of Commons, and the Lords, although under protest, acquiesced with this view. The Bill therefore now only requires the Royal Assent before becoming law.

The effect of the drought is seen in the figures relating to the Cost of Living, which have just been published. For the first time since last December the Ministry of Labour Index Number shows a rise. On July 1 the index number stood at 119: on the first of August it had risen to 122. The rise is attributed to the increased cost of eggs, butter and milk, and to rent increases sanctioned by recent legislation.

It is more than a little doubtful whether the rise will affect the average worker very much, except insofar as it is due to the rise in rent payments, for the whole standard of expenditure has altered in the war years, though it will fit in admirably with the campaign which the Labour Party is conducting at present against the Ministry of Labour's Index as misleading. The plea is that in consequence of the war the relative importance of items of expenditure for the working classes is very different from pre-war days. This is common ground, but the Labour Party's contention is that the result of these changes is to cause the aggregate expenditure of the working class family to rise more than appears from the Ministry's figures, high as they are. Thus, whilst the contention of the majority of economists is that the real cost of living is less than appears from the official figures, owing to substitution of cheaper for more expensive goods the Labour Party bases its case on a quantitative alteration of the standard of living.

The matter has more than a merely statistical interest. The trend of wages is still in a downward direction. Thus the Iron Ore Miners, the Co-operative Workers, the Sheffield Steel-Workers are all negotiating decreases at the moment. If the rise is to go on, then the period of labour unrest will revive again. As it is, a period of disillusionment has set in in the Labour Movement. The annual meeting of the Miners Federation has given the moderates in the Mining Industry the opportunity of whole-hearted attack on the Extremist Party. It appears that the decision to strike was carried by a very narrow majority, that the wisdom of allying the demand for the pool with the resistance to wage-cuts was doubted from the very beginning, and that it is recognised that the failure of the Triple Alliance was due in the main to the fact that the pool was not popular with the other unions, who did not wish to get for the miners something which they did not enjoy themselves, and which they had no chance of getting. The success of the Triple Alliance depends, so says the Miners Annual Report, on choosing only subjects which appeal to all classes of workers, that is, wage claims. The Acting President of the Federation called for

a moderate policy: the Federation should confine itself to the traditional lines of Trade Union Activity, and should leave the demand for Nationalisation to be settled by political action.

The terms of reference of the new Business Committee are now announced. The object of the Committee will be:

„To make recommendations to the Chancellor of the Exchequer for effecting forthwith all possible reductions in national expenditure on Supply services, having regard especially to the present and prospective position of the revenue.”

The composition of the Committee, as now announced, is somewhat different to that previously indicated. Sir Eric Geddes is still to be Chairman, and the other members are to be Lord Inchcape, Lord Faringdon, Sir Guy Granet, (a distinguished railway official), and Sir Joseph Maclay, the late Shipping Controller.

It will be noted that these gentlemen are to be guided by the prospects of the revenue. They will, in other words, have to be guided by the Treasury estimates of revenue, unless it is to be assumed that they will depend on their own estimates, and in this respects they are no more likely to be correct than the rest of the world. The subject continues to attract a good deal of attention in Parliament, but the results are more than doubtful.

Meanwhile, two points emerge. The first is that the next General Election will in all probability be fought on the question of waste. This is pretty clear from the fact that, at the Bye-Election now pending, no less than three candidates are standing as anti-waste candidates. In the second place, the Finances of the year are in complete disorder. This comes out pretty clearly from the fact that the Government, in order to make ends meet, proposes to include receipts from the German Government in the revenue of the current financial year, in spite of the fact that it was originally proposed to leave them out of calculation altogether. In order to meet current obligations the Government requires a sum of about £80 millions, and it is now far from clear that this sum will be available, even if the Reparations Payments are included.

DE RIJKSMIDDELEN.

In dit nummer treft men aan het gebruikelijke overzicht met bijlagen van de opbrengst der Rijksmiddelen over de maand Juli 1921, vergeleken met de overeenkomstige cijfers van Juli 1920.

De oorlogswinst- en verdedigingsbelastingen brachten tot dusver in totaal op f 975.601.971,—, waarvan f 725.384.112,— op rekening komt van eerstgenoemde heffing.

Met inbegrip van de opcenten ten behoeve van het leeningfonds — behalve die op den suikeraccijn, welke geen verzwaring van belastingdruk medebrachten — is in totaal eene som van f 1.182.900.561,— ontvangen uit belastingheffing, die haren grond vindt in de buitengewone omstandigheden.

De gewone middelen brachten in de afgelopen maand f 39.238.158,— op, tegen f 44.201.615,— in Juli 1920 en vertoonden mitsdien een achteruitgang van f 4.963.457. De totale opbrengst in de afgelopen maand overtrof de raming met een bedrag van f 5.703.908,—.

Daar de opbrengst der middelen over het eerste halfjaar van het loopende jaar de raming overtrof met een bedrag van f 13.807.763,—, overtreft de opbrengst over de eerste zeven maanden van dit jaar de raming met f 19.511.671,—.

Tot de lagere opbrengst in de maand Juli 1921 in vergelijking met die in Juli 1920, droegen vooral bij de grondbelasting, de dividend- en tantiëmebelasting, de zout- en geslachtaccijnzen, de zegel- en registratierechten, de rechten op den invoer, het statistiekrecht en het recht op de mijnen.

Daarentegen brachten o.a. meer op de personeele

belasting, de inkomstenbelasting, de accijns op binnenlandsch en buitenlandsch gedistilleerd, de accijns op bier, de Domeinen enz. en de loodsgelden.

De mindere opbrengst van de grondbelasting is het gevolg van achterstand in het opmaken der kochieren, in verband met de wijziging van de Gemeentewet, ten opzichte van de gemeentelijke belastingheffing, terwijl de hogere opbrengst van de personeele belasting waarschijnlijk nog het gevolg is van de nieuwe schattingen en van een vluigere aanslagregeling. Ten vorigen jare ondergingen de aanslagen vertraging door de met ingang van 1 Januari 1920 in werking getreden wet van 19 September 1919 (Staatsblad no. 580).

Dat de inkomstenbelasting meer opbracht is te danken aan het inhalen van den achterstand en van de gunstige resultaten van het jaar 1919, welke voor de heffing der inkomstenbelasting 1920—21 de basis vormden. Voor de mindere opbrengst der dividend- en tantiëmebelasting is moeilijk een bepaalde oorzaak aan te wijzen.

De mindere opbrengst van den zoutaccijns vloeit voort uit den invoer van zout uit Duitschland, die van den geslachtsaccijns hangt in hoofdzaak samen met minder verbruik wegens stijging van de vleeschprijzen en met den invoer van Deensch en Argentijnsch vleesch. Opgemerkt moge worden, dat de vleeschprijzen de laatste weken dalen.

De hogere opbrengst van den gedistilleerd-accijns is een gevolg van de navordering van de met ingang van 6 Januari j.l. in werking getreden accijnsverhoging. Het relatief gering bedrag van de toename wijst op een afneming van het verbruik.

Het lagere cijfer der zegelrechten is het gevolg van den geringen omvang van den handel ter beurze, terwijl de afneming van het registratierecht samenhangt met mindere emissies en het geringer aantal overdrachten van vast goed.

Niettegenstaande de sterke afneming van invoer en statistiekrechten zijn de loodsgelden toegenomen, hetgeen waarschijnlijk een gevolg is van den toenemenden aanvoer van vrije goederen en den afnemenden aanvoer van goederen, waarvoor invoerrecht naar waarde of naar gewicht wordt geheven.

Neemt men in aanmerking, dat ten aanzien van de directe belastingen de invloed van de economische inzinking nog niet in de cijfers tot uitdrukking kon komen en dat het tarief van den gedistilleerd-accijns sedert het opmaken van de raming belangrijk werd verhoogd, dan is niet te ontkennen, dat ook de opbrengst van de middelen over Juli 1921 niet alleen ongunstig is te achten, doch tevens pessimistische verwachtingen ten aanzien van de opbrengst in de verdere maanden van 1921 moet wekken.

Het stijgend percentage van de directe belastingen en het afnemend percentage van de overige middelen in de totale opbrengst der middelen over de eerste zeven maanden, blijkt duidelijk uit het volgend staatje:

	1920	1921
Totale opbrengst	f 249.293.407,22	f 254.251.421,07 ^s
opbrengst D. B.	„ 87.433.627,66	„ 111.259.495,95
opbrengst van de overige middelen ..	„ 161.859.779,56	„ 142.991.925,12 ^s

AANTEKENINGEN.

De Indische winstaandeelplannen. — Hieronder volgt een overzicht van een adres op 10 dezer door het Bestuur van den Bond van Eigenaren van Ned.-Indische Suikerondernemingen aan den Minister van Koloniën gezonden, in zake de plannen van G. G. Fock tot invoering van een stelsel van winstdeeling in de opbrengsten van cultuurondernemingen ten behoeve van de inlandsche bevolking, welk adres elders in dit nummer nader wordt besproken.

Na gewezen te hebben op de verstrekkende betekenis der ontworpen regeling worden de volgende bezwaren ontwikkeld:

In de eerste plaats zijn ondergeteekenden van oordeel dat de gedachte heffing ten behoeve van „belangenkringen” in wezen niet anders is dan eene belasting, bestemd om verschillende maatregelen van gewone Staatszorg te bekostigen. In de hoogerbedoelde toelichting heet het wel dat het „niet de bedoeling is, om de Overheidstaak te verlichten”, doch de gegeven voorbeelden van zaken, die uit de winstaandeelkassen bekostigd zouden worden en de mededeeling in dezelfde toelichting, dat de kassen zouden moeten voorzien in zaken „waartoe de bestuurstaak ontoereikend is”, bewijzen het tegendeel. En indien de heffing in wezen eene belasting is, dan is hare invoering anders dan op grond van een begrotingspost, onwettig.

Bovendien wil het ondergeteekenden voorkomen in strijd te zijn met de geldende staatsorde, wanneer het Indisch Gouvernement eene belasting zou heffen, waarvan het de besteding overlaat aan anderen — i. c. de gedachte bestuurscommissies der „gemeenschapskringen”.

Indien aannemelijk gemaakt kan worden dat de heffing niet in wezen met belasting op één lijn is te stellen, dan ware zij, naar der ondergeteekenden inzicht, wel zeer zeker met de grondbeginselen onzer rechtsordering in strijd, omdat naar adressanten meenen te weten, geen wet aan iemand dwingend de verplichting vermag op te leggen om een deel van zijn vermogen aan iemand anders — uitgenomen de Overheid als belastingheffer — af te staan.

Achten ondergeteekenden de verwezenlijking van het op Java gerijpte denkbeeld dus onwettig, zij moeten daaraan ook alle practische waarde ontzeggen ter bereiking van het daarmede beoogde doel.

Dat doel heet te zijn: sterking van den samenhang der voor het economisch bestaan van de gedachte organische rechtsgemeenschappen medewerkende factoren — kort gezegd werkgevers en werknemers, en onder deze laatste ook grondverhuurders begrepen — door het scheppen van gemeenschappelijk belang, dat dan bereikt zou worden door het toekennen van een winstaandeel aan „degenen die over de productiefactoren beschikken, welke thans nog niet participeeren”, met welke productiefactoren bedoeld zijn: de grond en de arbeid.

Het ontwerp wil echter het winstaandeel niet toekennen aan hen, die over deze productiefactoren beschikken — omdat het de practische onmogelijkheid hiervan erkent — doch aan „gemeenschapskringen”, waarin volstrekt niet iedere individuele bewoner tot de productie der onderneming medewerkt.

Waar het winstaandeel genoemd wordt „een genot, voor een niet onbelangrijk deel door betere werkprestatie verdiend”, daar is het zonder meer duidelijk, dat feitelijk elk verband tusschen de werkprestatie en het genot van het winstaandeel in het ontwerp verbroken is, en de toekenning van dit aandeel niet kan strekken tot verbetering der werkprestatie noch tot het scheppen van een gemeenschappelijk belang tusschen werkgevers en werknemers.

Het is verder Uwer Excellentie zeker bekend dat met name in de cultuurbedrijven op Java, en ook in vele gevallen op suikerondernemingen in bepaalde seizoenen, in hoofdzaak niet het volk uit de omliggende dessa's, die dus den „gemeenschapskring” zouden vormen, arbeid, doch menschen, die van elders komen en die weer heengaan als het werk afgelopen is.

Toekenning van een winstaandeel aan die dessa's zou dus zelfs in den gedachtengang van het ontwerp iederen redelijken grond missen, doch het haar te onthouden zou op den duur natuurlijk onmogelijk zijn, indien in dezelfde streek dessa's liggen die wel een winstaandeel krijgen.

In het adres wordt voorts een uitspraak aangehaald der Suiker-enquêtecommissie, waarbij gewezen wordt op het bezwaar, dat het winstaandeel uiteraard voortdurend zal wisselen. Voorts zal in naburige dessa's afgunst ontstaan.

Het adres vervolgt:

Het is Uwer Excellentie bekend dat het stelsel van winstparticipatie — maar dan in zijn eenigen logischen en natuurlijken vorm, n.l. ten behoeve van werknemers — in de suikerindustrie op Java in ruime mate toepassing vindt, zoover als dat in verband met den graad van economische ontwikkeling der werknemers practisch mogelijk is, hetzij dan in den vorm van tantiëmes, hetzij in dien van gratificaties. Voorzover werknemers niet op eenigerlei wijze in de bedrijfswinst deelen, zijn hunne loons- en arbeidsvoorwaarden goed. Voor eenig ingrijpen der Overheid, om aan alle inlandsche werknemers een verplicht winstaandeel toe te kennen, bestaat dus geen grond.

Ondergeteekenden mogen hier bovendien wijzen op het oordeel der Suiker-enquête-commissie die, op grond ook van de ondervinding in andere landen opgedaan, beslist van

meening is, dat toepassing van het participatie-stelsel niet imperatief behoort te worden voorgeschreven, en dat de Overheid zich van inmenging daarin heeft te onthouden.

Buiten de eigenlijke arbeidsverhoudingen staat hetgeen de suikerindustrie op verscheidene ondernemingen en in verschillende streken heeft ten koste gelegd aan maatregelen, die ook ten nutte strekken van niet-werknemers, dus van de omgeving der fabrieken in het algemeen. Dit deden die ondernemingen omdat naar haar inzicht het bedrijfsbelang dergelijke uitgaven gedoogde en wenschelijk maakte, doch hieruit volgt dat dit een zaak van bedrijfsvoering is welke essentieel aan het vrij initiatief der ondernemingen kan en moet worden overgelaten.

Ook hier mogen ondergeteekenden de aandacht vestigen op het inzicht der Suikerenquêtecommissie, die met beslistheid te kennen geeft dat de uitvoering van zgn. „sociale” maatregelen door de suikerondernemingen ten eenenmale vreemd is aan de gedachte van een van Overheidswege op de ondernemers te leggen last, zoodat de overtuiging der Commissie ligt in de lijn van vrijwillige samenwerking met de ondernemers.

Het adres wijdt vervolgens aandacht aan de financiële zijde der zaak. Een nieuwe last zal op de reeds zwaar belaste industrie worden gelegd in een tijdperk, waarin bovendien de bedrijfskosten tot een ongekend hoog peil gestegen zijn, terwijl de bedrijfsopbrengst zich in snel dalende lijn beweegt.

Het adres vervolgt:

Dat de Javasuikerindustrie reeds zeer zwaar belast is, moge Uwer Excellentie blijken uit de onderstaande vergelijking tusschen den toestand in 1913 en dien van het oogenblik.

In 1913 was door naamloze vennootschappen die suikerfabrieken exploiteeren aan belasting op te brengen:

in Indië: a. naar zuiver inkomen: 1 pCt.
b. naar overwinst: 6 pCt. (boven 5 pCt. van het kapitaal).

in Nederland: 2½ pCt. van het dividend en 10 opcenten.

In 1921 moet worden opgebracht:
in Indië: a. naar zuiver inkomen: 6 pCt.
b. naar extra winst: 6 pCt. (boven 10 pCt. van het kapitaal).

bovendien: 8 „ („ 25 „)
10 „ („ 50 „)
12 „ („ 100 „)

c. naar overwinst: 10 „ („ 8 „)
d. invoerrecht op machinerieën: 6 pCt.

(de suikerbelasting buiten beschouwing gelaten tegenover de extrawinstbelasting;
voor 1922 zijn nog 20 opcenten op de inkomstenbelasting voorgesteld),

in Nederland: a. 9,05 pCt. van 1/3 van het dividend,
b. 7,85 „ van tantièmes en salarissen (boven f 10.000,—).

Ten slotte wordt verwezen naar een uitspraak van den toenmaligen Directeur van Financiën in de Volksraadzitting van 14 Juli 1919 bij de behandeling der Middelwet 1920 en naar een uitspraak van den Minister in de Memorie van Antwoord bij het wetsontwerp tot wijziging en verhooging der Indische

begroting voor 1921. In beide passages worden de bezwaren, verbonden aan verdere belasting der cultures, naar voren gebracht.

De Internationale Goudbeweging. — Gelijk in ons land, sinds de goudvoorraad der Nederlandsche Bank den grooten omvang der laatste jaren ging vertoonen, stemmen opgaan tegen dit renteloos vastleggen van een deel van ons nationaal vermogen, slaat men in de Vereenigde Staten thans ook niet meer met algemeene voldoening den jongsten influx van goud gade, nu een ontspanning van beteekenis in de positie der Federal Reserve Banks is ingetreden.

Een en ander maakt de verdeling van den goudvoorraad en de verschuivingen hierin tot een verschijnsel, dat zeer de aandacht trekt en het kan daarom zijn nut hebben, eenige bijzonderheden te ontleenen aan een der jongste nummers van het Federal Reserve Bulletin, waarin men zich hoofdzakelijk bezig houdt met de ontwikkeling sinds den wapenstilstand.

De verdeling van den wereldgoudvoorraad voor muntdoeleinden blijkt uit onderstaand staatje.

Goudvoorraden der voornaamste landen vóór den oorlog, ten tijde van den wapenstilstand en Mei 1921.

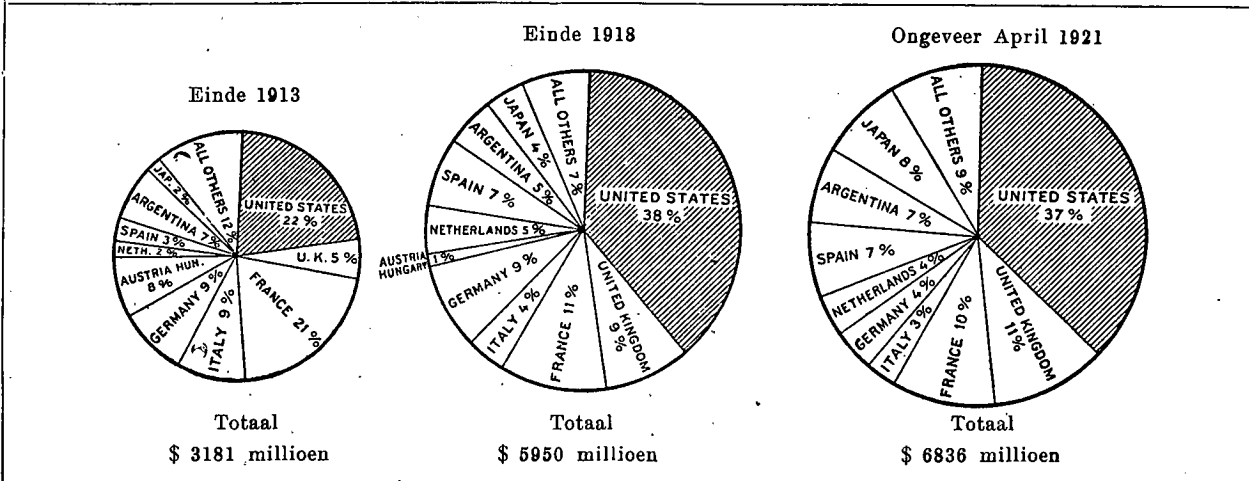
In duizenden dollars.

	Goudvoorraad.			Procentueele verdeling.		
	1913	1918	1921	1913	1918	1921
Vereenigde Staten..	691.514	2.245.720	2.529.571	21,74	37,74	37,00
Engeland	170.245	523.632	763.350	5,35	8,80	11,16
Frankrijk	678.856	664.017	688.309	21,34	11,16	10,07
Italië	288.103	243.566	236.526	9,06	4,09	3,46
België	59.131	.....	51.447	1,88	.....	0,75
Duitschland	278.687	538.861	260.019	8,76	9,06	3,80
Oostenr.-Hongarije.	251.421	53.074	13	7,90	0,89	.....
Zweden	27.372	76.532	75.533	0,86	1,29	1,10
Noorwegen	12.846	3.691	39.474	0,40	0,55	0,57
Denemarken	19.666	52.159	60.989	0,61	0,88	0,89
Nederland	60.898	277.155	245.612	1,91	4,66	3,59
Spanje	92.490	430.072	479.198	2,91	7,24	7,01
Zwitserland	32.801	80.041	104.895	1,03	1,34	1,53
Canada	115.375	121.261	83.381	3,63	2,04	1,22
Argentinië	224.989	269.628	450.057	7,07	4,53	6,59
Japan	64.963	225.821	558.819	2,04	3,79	8,17
Britsch-Indië	72.780	63.842	117.575	2,29	1,07	1,72
Java	10.027	51.600	90.483	0,32	0,87	1,32
Roemenië	29.242	2	329	0,92	.....	0,05
Totaal	3.181.406	5.949.674	6.835.580	100,00	100,00	100,00

De cijfers hebben betrekking op den goudvoorraad van de centrale banken en der regeeringen. Wat het eerst opvalt is de groote toeneming der goudvoorraden tusschen 1913 en 1918 en de verdere stijging sinds den wapenstilstand. Deze toenemingen zijn voor een groot deel het gevolg van concentratie van en het beslag leggen op goud door centrale banken en regeeringen na het uitbreken van den oorlog ten einde het regeeringscrediet te steunen en internationale betalingen in goud te verrichten, wanneer deze noodig geacht mochten worden.

GOUDVOORRADEN DER VOORNAAMSTE LANDEN.

(Procentueele verdeling).

In de jaren 1913 tot 1918 ziet men den goudvoorraad alom toenemen, uitgezonderd in Oostenrijk-Hongarije, welks goud grootendeels verhuisde naar Duitschland, in Frankrijk en Italië, die beide een deel van hun goud de grens over zagen gaan, als onderpand voor credieten in het buitenland, dienende voor den aankoop van oorlogstuig, in Roemenië, dat voor de veiligheid al zijn goud naar Rusland uitvoerde en in Britsch-Indië. De Belgische goudreserve wordt voor 1918 niet opgegeven, aangezien deze toen juist hersteld was en de cijfers niet dadelijk bekend gemaakt werden.

De grootste toeneming vertoont de Vereenigde Staten, Engeland, Duitschland, Nederland, Spanje en Japan. De Scandinavische Staten vertoont relatief ook groote toeneming, ofschoon de absolute bedragen niet zoo groot zijn als bij de zoo juist vermelde landen. De aangroeiing van den goudschat in Japan, Spanje en de Scandinavische landen is een gevolg van betaling van daar gekocht krijgstuig. Dit begrip, ruim nemende (levensmiddelen), kan de toeneming h. t. l. ook op rekening van deze oorzaak geschreven worden. De toeneming van den voorraad in het Vereenigd Koninkrijk en Duitschland is in hoofdzaak een gevolg van overgang van goud, reeds in particuliere handen aanwezig, naar de centrale credietinstellingen. Voor Engeland komt daarbij zeker ook in aanmerking de verplichting der Zuidafrikaansche producenten, in Londen tegen muntprijs hun productie te leveren. Wat de Vereenigde Staten betreft, de toeneming van ongeveer \$1,5 milliard is ten deele een gevolg van de concentratie der goudvoorraden in handen van de particuliere banken en van het publiek bij de Federal Reserve Banks en anderdeels van den goudinvoer. Wat hier van onmiddellijk belang is, is, dat de toeneming van den goudvoorraad sinds den wapenstilstand ongeveer \$280 miljoen bedraagt en dat de Vereenigde Staten hun aandeel in den wereldvoorraad hebben weten te behouden ondanks het feit, dat er geen uitvoerverbod van goud bestaat.

De groote toeneming in den totalen goudvoorraad sinds 1918 is ten deele het gevolg van de toevoeging van nieuw geproduceerd goud, voor een ander deel van die van goud, dat in Britsch-Indië voor schatvorming was aangewend, doch hoofdzakelijk van de absorptie van een groot deel van den goudvoorraad van de Russische Staatsbank, die in 1913 \$787 miljoen bedroeg en sindsdien tot een onbekend, doch zeker veel kleiner bedrag is geslonken.

Hieronder volgt een overzicht van den goudin- en uitvoer der Vereenigde Staten sinds November 1918, verdeeld in twee periodes, de eerste van 1 November 1918 tot 31 Augustus 1920, toen de gouduitvoer overwoog, hoewel in de maanden van April tot Augustus 1920 de beweging wat onregelmatig was,

en de tweede van 1 September 1920 tot 30 April 1921:

Over de geheele periode importeerden de Vereenigde Staten \$744 miljoen goud en exporteerden 700 miljoen, zoodat de netto toeneming 44 miljoen bedroeg.

Dit is dus een betrekkelijk klein bedrag; de goudinvoeren sinds de huidige goudbeweging begon, hebben in totaal dus niet veel meer gedaan, dan het goudverlies tusschen de opheffing van het gouduitvoerverbod in Juni 1919 en September 1920 goed maken. Verder moet men er zich wel rekenschap van geven, dat de goudinvoeren gekomen zijn uit één groep landen, terwijl de uitvoeren gingen naar een andere groep. Vanaf den wapenstilstand tot Augustus 1920 bedroeg het gouduitvoersaldo, 375 miljoen dollar, hetgeen grootendeels ging naar Japan, Argentinië, China, Britsch-Indië, Hongkong, Spanje en Mexico. Van September 1920 tot het tijdstip van het schrijven van dit overzicht werd 419 miljoen goud meer in- dan uitgevoerd, grootendeels komende uit Engeland, Frankrijk, Zweden en Canada.

In vele opzichten zijn de bewegingen van een verschillend karakter. De gouduitvoeren gedurende de eerste periode geschieden ter betaling van saldi in Zuid-Amerika en het Oosten, waarvan de afwikkeling wegens het goud-embargo gedurende den oorlog achterwege had moeten blijven. Een verandering van eigenaar ging met veel dezer gouduitvoeren niet gepaard, omdat het meeste reeds eigendom was van buitenlanders, die op de opheffing van het uitvoerverbod wachtten; aldus had Argentinië een creditsaldo in de V. St. van ongeveer 80 miljoen dollar, waartegen biljetten uitgegeven waren in Argentinië en dat na den oorlog gebruikt werd om schulden af te wikkelen. Japan had groote goudtegoeden in de V. S. en Nederland had goud „ge-earmarked”, dat uitgevoerd werd na het herstel der vrije goudbeweging. De goudbeweging uit de Vereenigde Staten na de opheffing van het embargo was dus het resultaat van ongunstige handels-balansen t. o. v. bepaalde landen en van het wegtrekken van tegoeden.

De meer recente goudbeweging naar de Vereenigde Staten is van verschillend karakter. Het is het begin van een poging der Europeesche landen om hun schulden aan de Vereenigde Staten kleiner te maken. De schuld is de tegenwaarde van goederen gedurende en na den oorlog uit de Vereenigde Staten geïmporteerd. Doch slechts de saldi ontstaan sinds den wapenstilstand zijn van beteekenis voor de huidige situatie daar oorlogsvoorraden bijna geheel voor regeeringsrekening werden gekocht en door de schatkist der Vereenigde Staten werden gefinancierd. De terugbetaling in den vorigen herfst door Engeland en Frankrijk van de leening van 500 miljoen dollar, in 1915 aangegaan, is de eenige afwikkeling van betee-

Goudinvoer en -uitvoer der Vereenigde Staten.

(In duizenden dollars).

Land.	Totaal 1 Nov. 1918—30 April 1921.				1 Nov. 1918—31 Aug. 1920.				1 Sept. 1920—30 April 1921.			
	Invoer.	Uitvoer.	Overschot		Invoer.	Uitvoer.	Overschot		Invoer.	Uitvoer.	Overschot	
			Invoer.	Uitvoer.			Invoer.	Uitvoer.			Invoer.	Uitvoer.
Frankrijk	87.436	4.153	83.283	.....	1.744	4.153	.....	2.409	85.692	.....	85.692	.....
Nederland	14.708	15	14.693	.....	1.162	15	1.147	.....	13.546	.....	13.546	.....
Spanje	3.457	29.778	.....	26.321	.....	29.778	.....	29.778	3.457	.....	3.457	.....
Zweden	31.516	1	31.515	.....	1	1	.....	1	31.516	.....	31.516	.....
Engeland	350.414	2.190	348.224	.....	84.630	2.105	82.525	.....	265.784	86	265.698	.....
Canada	100.652	12.165	88.487	.....	76.158	9.483	66.675	.....	24.493	2.681	21.812	.....
Nicaragua	2.888	16	2.872	.....	2.260	17	2.243	.....	628	.....	628	.....
Salvador	2.905	3.144	.....	239	.....	3.144	.....	1.649	1.410	.....	1.410	.....
Mexico	11.945	33.250	.....	21.305	8.328	28.127	.....	19.799	3.617	5.124	.....	1.507
Argentinië	2.427	146.555	.....	144.128	180	146.555	.....	146.375	2.248	.....	2.248	.....
Columbië	14.749	5.968	8.781	.....	3.623	5.969	.....	2.346	11.126	.....	11.126	.....
Uruguay	2.745	22.055	.....	19.310	.....	22.055	.....	22.055	2.745	.....	2.745	.....
Venezuela	1.292	12.351	.....	11.059	718	12.350	.....	11.632	573	.....	573	.....
China	12.043	67.397	.....	55.354	1	59.396	.....	59.395	12.042	8.000	4.042	.....
Britsch-Indië	11.294	41.053	.....	29.759	.....	40.804	.....	40.804	11.294	249	11.045	.....
Straits Settlements	.....	10.893	.....	10.893	.....	10.893	.....	10.893	.....	.....	.....	.....
Ned. O.-Indië	7.011	19.510	.....	12.499	6.440	19.430	.....	12.990	571	80	491	.....
Hongkong	44.656	72.104	.....	27.448	40.210	67.030	.....	26.820	4.446	5.074	.....	628
Japan	2.208	195.414	.....	193.206	.....	132.856	.....	132.856	2.208	62.557	.....	60.349
Nieuw Zeeland	4.292	.....	4.292	.....	2.751	.....	2.751	.....	1.542	.....	1.542	.....
Alle andere landen	34.883	21.747	13.136	.....	10.167	20.755	.....	10.588	24.717	992	23.725	.....
Totaal	743.522	699.759	595.284	551.521	239.867	614.916	155.341	530.390	503.655	84.843	481.296	62.484
Invoerverschot	.....	.....	43.763	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	418.812	.....
Uitvoerverschot	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	375.049	.....	.....	.....	.....

kenis van verplichtingen voor 1918 aangegaan.

Van het goud, dat in de laatste maanden naar de Vereenigde Staten komt, is een deel nieuw geproduceerd in Zuid-Afrika en op de Londensche markt verkocht. Een bijna even groot deel komt uit Britsch-Indië via Londen en een ander deel is goud uit Rusland naar Frankrijk en Zweden geëxporteerd ter betaling van goederen of voor het scheppen van tegoden, waarop getrokken kan worden ter betaling van aankopen in de Vereenigde Staten.

Sinds het voorjaar van 1919 heeft de Engelsche regering, om de positie van Londen als voornaamste goudmarkt ter wereld te handhaven, den her-uitvoer van nieuw goud, in Londen verkocht, toegestaan.

Wat werkelijk plaats vindt is, dat Zuidafrikaansche producenten hun ruw goud naar Londen zenden van ongeveer 600 deelen fijn. In Londen wordt het goud tot 999 deelen fijn gefineerd, waarop het wordt verkocht tegen prijzen schommelende met den dollarkoers. Het goud gaat dan naar New York, waar de agenten der producenten het goud via een Member Bank aan de Federal Reserve Bank verkoopen. Het eindresultaat van deze transacties is, dat Zuid-Afrikaansche producenten 20,67 dollar ontvangen voor ieder ounce zuiver goud minus de vracht enz. van Zuid-Afrika naar Londen, de commissie te Londen de vracht enz. van Londen naar New York en de commissie te New York. Wenscht men in Londen goud te behouden of heeft een ander land goud noodig, dan moet het meer bieden dan men er te New York voor wenscht te besteden.

Het is duidelijk, dat de verschepping van Zuidafrikaansch goud van Londen naar de Vereenigde Staten hoofdzakelijk een gevolg is van het feit, dat deze de eenige vrije goudmarkt van beteekenis in de wereld zijn en ook van het hiermede verbonden feit, aldus het Bulletin, dat dollarwissels overal zeer gevraagd zijn. Blijkens zijn artikel in het „Acceptance Bulletin”,¹⁾ denkt de heer Roberts van de National City Bank hier anders over.

Het goud, dat uit Frankrijk en Zweden komt, wordt nu erkend grootendeels uit Rusland afkomstig te zijn. De directeur van de Zweedsche munt heeft verklaard, dat sinds Januari zijn instelling ongeveer 70 ton Russisch goud heeft versmolten en van het Zweedsche stempel voorzien. 70 ton goud van 900 deelen fijn is ongeveer 40 millioen dollar waard en het Bulletin is van oordeel, dat er weinig twijfel bestaat, dat bovendien nog 60 millioen dollar ander goud uit Rusland zijn weg gevonden heeft naar de Vereenigde Staten via Frankrijk, Zwitserland en andere landen.

Of de huidige goudbeweging zal voortduren is een vraag van veel gewicht. Voor zoover deze het Russische goud betreft, mag men wel aannemen, dat de voorraad daar bijna op is. Toch is het niet waarschijnlijk, dat veel van het goud der Europeesche Centrale Banken naar de Vereenigde Staten zal verhuizen. Anderzijds is er iedere reden om aan te nemen, zolang de huidige wisselkoersen blijven bestaan, dat het grootste deel van het nieuw geproduceerde goud in de wereld zijn weg naar de Vereenigde Staten zal vinden.

¹⁾ Zie het nummer van 17 Aug. j.l.

BOEKAANKONDIGING.

JAPAN IN DE 18e EEUW.

Japan en de Buitenwereld in de 18e eeuw, door Dr. J. Feenstra Kuiper, 1921.

Stoere arbeidszin is blijkbaar, trots de beruchte Nederlandsche 45 werkuren per week, ons land nog niet uit. In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten, heeft deze schrijver zichzelf voorgehouden, al wist hij, dat deze arbeid hem zelfs niet afscheidenlijk zou kunnen voeden. Moeite noch tijd noch afstanden heeft hij geschuwd. Alle hoogachting voor zijn streven en voor de uitkomst ervan!

Of het boek een academisch proefschrift vormt, wordt er niet in vermeld, maar wel draagt het er het kenmerk van. Zorgvuldig en wetenschappelijk ingedeeld, behandelt het elk der afdeelingen en onderafdeelingen in afzonderlijke paragrafen. Een studieboek is het geworden, waaraan het zwoegen merkbaar is, geen leesboek, dat den gemiddelden lezer gestadig boeit.

Gelijk de meeste jongeren tegenwoordig ten onzent, heeft hij aan taal en stijl weinig zorg gewijd. Ook hier blijkt weder de veronachtzaming bij ons onderwijs van liefdevolle beoefening der taal, in scherpe tegenstelling met dat in Frankrijk, waar het deze naar voren schuift; de verbreiding der Fransche letterkunde over de geheele wereld is in een eerste plaats daaraan te danken.

Toch heeft hij zich aan taalstudie gewijd en wel aan de beoefening van het Japansch, naar verluidt als aanstaand Japansche tolk, hetzij voor den Nederl.-Indischen dienst, hetzij voor dien aan Harer Majesteits gezantschap te Tokio. Waarom het laatste wel tolken behoeft en niet dat te Petrograd, Belgrado, Stockholm en andere residenties, waar de Nederlandsche diplomaat de landstaal als regel niet verstaat, zou — het zij ter loops opgemerkt — bij gelegenheid den volke kunnen worden duidelijk gemaakt.

Die kennis van het Japansch heeft het boek niet weinig verrijkt. Daarenboven heeft de schrijver te Londen de schatten geraadpleegd, die de Britsche regering hier te lande sedert lang heeft opgekocht, Hollandsche gegevens over onze geschiedenis. Andere vond hij te Parijs. Het koloniaal archief te 's-Gravenhage doorwerkte hij en trachtte de leemte aan te vullen, opengelaten doordat van het voor onze geschiedschrijving op den voorgrond tredende „Dagregister van het Kasteel Batavia” de achttiende eeuw nog niet is uitgegeven. Voorts doorwerkte hij naast den vaderlandschen ook den vreemden boekenschat over Japan.

Zijn werk is er nog dieper en rijker door geworden dan het schoone Duitsche proefschrift van Nachod, dat onze betrekkingen met Japan in de 17e eeuw behandelt en reeds lang een eerste plaats bekleedt in de Nederlandsch-Japansche geschiedschrijving.

Slechts op één foutje betrapte schrijver dezes Dr. Feenstra. Terecht opmerkende (blz. 91), dat de Compagnie in Japan rekende in taels van 10 *maas*, oordeelt hij, dat dit laatste woord „wel haar term voor *me* of *momme* zal wezen.” Neen, het was een geldswaarde, die in China en Achter-Indië gold, ongeveer gelijkstaande met dertig Holl. centen (zie *De Oost-Indische Comp. in Cambodja en Laos*, den Haag 1917, blz. 13, 35 en 190).

Reeds Busken Huet oordeelde, dat de openbare meening ten onzent onze historie der 18e eeuw te laag aanslaat; Dr. Feenstra's werk leidt tot een overeenkomstige meening. „Het zwaartepunt van het wetenschappelijke leven lag in de eerste helft der 18e eeuw onloochenbaar in de Nederlanden”, haalt hij uit Haeser's *Handbuch der Geschichte der Medicin* aan. De Gouverneur-Generaal van Imhoff doet zich ook met betrekking tot Japan kennen als bekwaam hervormer. In Isaac Titsingh, wiens belangrijke reis van Canton naar den keizer te Peking Dr. Hendrik Muller in zijn *Azië Gespiegeld II* beschreef, treedt te Decima een man op van wetenschappelijke vorming, die Japansch leert, ook na zijn vertrek een uitgebreide briefwisseling onderhoudt (in de Hollandsche taal) met Japansche edellieden en hooge ambtenaren, allerlei geschriften uit het Japansch vertaalt en handschriften over het rijk der Rijzende Zon samenstelt, voor welke de Britsche Oost-Indische Compagnie hem niet minder dan 2½ ton gouds aanbiedt; hij weigert, blijkbaar om vaderlandslievende redenen. Verscheidene mannen, op het gebied der wetenschap bedreven, heeft de Compagnie aan haar Japansche factorij verbonden.

De nieuwsgierigheid der Japanners ging langzamerhand over in belangstelling. Het opperhoofd Hartogh wist het dansen bij het plechtig gehoor ten hove

omstreeks 1731 te doen afschaffen als zijner onwaardig en het maakte plaats voor het vragen en geven van inlichtingen omtrent Nederlandsche gewoonten, inzichten en kennis. Onze geneesheeren speelden een steeds grooter rol en brachten ten slotte een omwenteling in de Japansche geneeskunde. Ook in andere wetenschappen lieten onze vaderen Westersch licht over Japan schijnen; de schrijver gaat het in bijzonderheden na. Een partij ontstond onder de machtigsten des lands, die neigde tot de Westelingen en hun wetenschap. Dank zij onze Oost-Indische Compagnie ontsproten onder de Japanners reeds in de 18e eeuw de denkbeelden, die in de volgende hebben geleid tot algeheel omkeer in 's lands staatkunde van afzondering.

Daarentegen krompen voor de Compagnie zoowel de winst in Japan als de omvang van haar bedrijf aldaar. Op een belangrijken staat daarvan, door Dr. Feenstra saamgesteld, zien wij er haar winst tot enkele tienduizenden guldens jaarlijks dalen en zelfs somtijds in verlies veranderen. Wel had zij onder de Westelingen het monopolie; maar Chineezzen waren ten handel toegelaten, Koreanen en soms Siameezzen, evenals schepen uit Cochinchina. (Zie *De Oost-Indische Comp. in Cambodja en Laos en Azië Gespiegeld I*); zij brachten allerlei goederen aan, de Chineezzen zelfs Europeesche en onze specerijen; (ook „poetsjok”, een artikel, waarvan de schrijver aard noch beteekenis aangeeft). Niet alleen zij deden haar concurrentie aan, maar ook de Engelschen, n.l. van Canton uit, waar zij zich hadden genesteld. Ten slotte werd koper haar eenige uitvoerartikel van beteekenis. Haar invoer geschiedde voor verreweg het meerendeel uit Azië, leder en metalen uit Perzië, waar zij nog steeds winstgevende nederzettingen had, lijnwaden uit Hindostan, roggevellen (bont) en hertevellen uit Achter-Indië, suiker uit Java, specerijen uit de Grootte Oost enz.; voorts zijde uit China. Door de Japanners werd Decima echter, behalve als yenster, dat uitzicht gaf op het Westen, vooral gewaardeerd wegens den kleinen aanvoer van bestelde Europeesche waren, zeldzaamheden, instrumenten, werktuigen, boeken en zelfs van paarden en vreemde dieren; voorts wegens de geschenken, die op de hofreizen moesten worden uitgedeeld en wegens de inkomsten, die de Japansche ambtenaren uit den handel met de Compagnie trokken. Zelfs niet een enkel jaar mocht zij haar vaart op Japan onderbreken. Maar deze geschiedde door niet meer dan twee schepen per jaar en de hofreizen wist zij ten slotte tot één om de vijf jaren te beperken (evenals den opperhoofden eindelijk een verblijf van langer dan één jaar werd toegestaan, waardoor Hendrik Doeff zich zijn eervolle plaats in onze geschiedenis kon veroveren).

Waarom bleef de Compagnie? Allereerst wegens de kostelijkheid van haar monopolie; de handelskans kon immers verkeerden. Voorts, het personeel verdiende grof geld. Van Imhoff had den particulieren handel der „bedienden” ten slotte onder zekere voorwaarden toegestaan, en zij waren het, evenals de door de Japansche overheid in den handel geschoven tusschenpersonen, die de geldelijke voordeelen tot zich trokken; omstreeks 1743 was in Nederland bekend, dat een tweejarig bewind op Decima volstond om voortaan van zijn rente te leven. „Tweemaal vijf is tien; Nul ik houd er ien; Ien voor de klanten; En nul voor de participanten”! En eindelijk: bij Bewindhebbers golden — het bleek herhaaldelijk — ook hoogere overwegingen dan die van geldgewin.

Het bovenstaande raakt slechts enkele onderdeelen aan van dit rijke boek, dat veelzijdig nieuws brengt en een groote leemte aanvult in de beschrijving van een hoogst belangrijk deel onzer geschiedenis, dat tevens behoort tot de geschiedenis der menschheid.

DE W.

ONTVANGEN:

Das holländische Kolonialreich in Brasilien. Ein Ka-

pitel aus der Kolonialgeschichte des 17. Jahrhunderts von Hermann Wätjen, mit einer Karte; Haag, Martinus Nijhoff, Gotha, F. A. Perthes A. G., 1921.

De Moderniseering der Intrestrekening door Dr. M. van Haften; Amsterdam, Van Holkema en Warendorf, 1921.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT DER RIJKSMIDDELEN.

(In Guldens).

	Jul 1921	Sedert 1 Januari 1921	Ooreen- komstige periode 1920
Directe belastingen.			
Grondbelasting	2.751.313	8.587.862	11.510.283
Personeele belasting ..	2.456.667	8.167.671	4.585.426
Inkomstenbelasting ..	10.881.050	71.009.772	52.909.858
Dividend- en tantième- belasting	1.868.156	13.439.498	10.138.905
Vermogensbelasting ..	992.539	10.054.698	8.289.156
Accijnzen.			
Suiker	3.555.997	21.458.596	21.708.626
Wijn	51.536	1.000.991	882.054
Gedistilleerd	5.103.093	32.613.717	27.468.988
Zout	126.710	856.170	1.179.819
Bier	478.454	2.129.140	1.339.491
Geslacht	736.649	6.831.254	8.254.646
Belast. op speelkaarten	5.976	44.624	50.543
Indirecte belastingen.			
Zegelrechten	1.789.111	12.077.300	14.436.062
Registratierechten	2.395.858	20.826.210	32.176.041
Successierechten	2.270.412	17.956.883	19.784.171
Invoerrechten	2.873.215	21.222.906	27.303.348
Gouden en zilveren werken			
Belasting	73.896	483.861	523.775
Essaailoon	56	548	548
Statistiecrecht	327.665	2.205.579	2.962.442
Mijnen	260	260.803	668.217
Domeinen	146.038	1.079.708	970.267
Staatsloterij	9.057	414.653	414.759
Jacht en visscherij	145.287	206.080	200.214
Loodgeld	199.163	1.322.902	895.770
Totaal	39.238.158	254.251.421	249.293.407

OPOCENTEN VOOR HET LEENINGFONDS 1914.

	Jul 1921	Sedert 1 Januari 1921	Ooreen- komstige periode 1920
Directe belastingen.			
Grondbelasting	550.501	1.722.045	2.305.047
Personeele belasting ..	464.454	1.633.726	857.643
Inkomstenbelasting ..	3.059.741	19.920.306	15.451.986
Vermogensbelasting ..	247.481	2.506.013	2.078.427
Dividend- en tantième- belasting	616.492	4.435.034	3.345.838
Accijnzen.			
Suiker	711.199	4.291.719	4.341.725
Wijn	10.307	200.198	176.411
Gediat. (binn- en buitl.)	510.309	3.261.372	2.746.899
Indirecte belastingen.			
Zegelrecht van buitl. eff.	5.002	133.745	304.904
Registratierechten	—	—	6
Totaal	6.175.486	38.104.158	31.608.886

BELASTINGEN IN VERBAND MET DE BUITEN-
GEWONE OMSTANDIGHEDEN.

	Jul 1921	Sedert 1 Januari 1921
Verdedigingsbelasting Ia	295.593	2.975.040
Verdedigingsbelasting Ib	1.265.941	10.416.365
Verdedigingsbelasting II	3.207.517	19.876.405
Totaal	4.769.051	33.267.810

¹⁾ Hieronder begrepen f 321.257 wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten; enz. (Beursbelasting). ²⁾ idem f 2.097.292. ³⁾ Idem f 4.176.738.

ONTVANGSTEN VAN SPOOR- EN TRAMWEGMAATSCHAPPIJEN APRIL 1921.

(Ontleend aan „de Ingenieur“.)

Namen der Maatschappijen.	Personenvervoer.	Goederenvervoer.	Totale ontvangsten.	
			April 1921.	April 1920.
Maatsch. tot Expl. van S.S., N.C.-S., Noord-Brab. Duitsche Spoorwegmaatschappij en Holl. IJzeren Spoorwegmaatschappij	f 6.586.133,—	f 7.989.998,—	f 15.016.316,—	f 16.523.434,— ¹⁾
Tramwegmaatschappij „De Meijerij“	—	—	„ 35.890,77 ^{1/2}	„ 36.689,62 ^{1/2}
Nederlandsche Tramwegmaatschappij	„ 5 ^o .235,82	„ 90.954,84	„ 153.111,16	„ 153.520,39
Rotterdamsche Electriche Tramwegmij.	„ 549.254,07 ^{1/2}	—	„ 549.254,07 ^{1/2}	„ 461.776,56 ^{1/2}
Rotterdamsche Tramwegmaatschappij	„ 80.320,59 ^{1/2}	„ 74.919,52 ^{1/2}	„ 155.240,12	„ 156.355,68 ^{1/2}
Westlandische Stoomtramwegmaatschappij	„ 29.056,96 ^{1/2}	„ 13.492,97	„ 43.357,07 ^{1/2}	„ 38.582,89 ^{1/2}
Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij ..	„ 550.000,—	„ 1.010.000,—	„ 1.605.000,—	„ 991.494,—
Oost-Java Stoomtramwegmaatschappij				
lijn Modjokerto—Ngoro	—	—	„ 26.600,—	„ 15.200,—
lijn Soerabaja—Krian	—	—	„ 96.400,—	„ 71.700,—
Semarang—Cheribon Stoomtramwegmaatsch.	—	—	„ 560.400,—	„ 405.000,—
Samar.—Joana Stoomtramwegmaatschappij ..	—	—	„ 415.800,—	„ 301.900,—
Serajoedal Stoomtramwegmaatschappij				
lijn Maos—Bandjarnegara	—	—	„ 70.500,—	„ 52.200,—
lijn Bandjarnegara—Wonosobo	—	—	„ 13.900,—	„ 10.500,—
Madoera Stoomtramwaatschappij	—	—	„ 157.000,—	„ 113.000,—
Nagekomen over Januari.				
Nederlandsche Spoorwegen	f 6.883.593,04	f 8.142.011,53 ^{1/2}	f 15.482.260,67 ^{1/2}	f 15.289.509,09 ^{1/2}
Over April 1921.				
Staatspoorwegen in Ned.-Indië:				
I. Staatsspoorwegen op Java	f 2.495.119,—	f 2.171.515,—	f 5.122.758,—	f 3.884.903,—
II. Spoorweg ter Sumatra's Westkust	„ 113.366,—	„ 61.798,—	„ 195.479,—	„ 169.537,—
III. Tramwegen in Zuid-Sumatra:				
a. Palembanglijn	„ 26.213,—	„ 74.276,—	„ 103.157,—	„ 56.369,—
b. Lamponglijn	„ 16.916,—	„ 5.325,—	„ 24.029,—	„ 20.805,—
IV. Atjeh Stoomtram	„ 87.778,—	„ 56.190,—	„ 151.861,—	„ 134.335,—

De ontvangsten der groote maatschappijen, die in „de Ingenieur“ ontbreken, zijn aan het „Maandschrift Centr. Bureau Statistiek“ ontleend.

¹⁾ Definitieve opgave.

RESUME UIT HET MONTHLY BULLETIN OF STATISTICS (SUPREME ECONOMIC COUNCIL)

	Maandelijks gemiddeld	1920		1921							
		1913	1919	1920	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei
Productie van steenkool (1000 tons)	Engeland	24,342	19,458	19,468 ⁴	16,191 ²	23,891 ¹	18,851 ²	17,661 ²	16,712 ²	—	—
	Ver. Staten	43,100	41,157	48,825 ⁴	54,970	54,859	43,267	34,984	34,299	31,993	35,301 ⁴
	Frankrijk	3,404	1,822 ²	2,974 ³	3,171 ⁵	3,317 ⁵	3,246	2,875 ⁵	2,969 ⁵	3,009 ⁵	2,919 ⁵
	Duitschland	14,468	8,974	10,946	11,814	11,926	12,009	12,009	11,460	8,985	7,797
Productie van ruw ijzer (1000 tons)	Engeland	869	627	678	410	694	653	471	392	61	14
	Ver. Staten	2,623	2,627	3,084	2,983	2,748	2,456	1,969	1,622	1,213	1,241
	Frankrijk	434	201	276	356	349	293	292	300	—	—
	Duitschland	1,074	525	—	—	—	—	—	—	—	—
Scheepen op stapel eind der maand (1000 tons)	Engeland	1,957	2,994	3,709	Kwartaals-opgave	3,709	Kwartaals-opgave	3,799	Kwartaals-opgave	3,799	Kwartaals-opgave
	Ver. Staten	148	2,967	1,310		1,310		1,103			
	Frankrijk	229	217	398		398		427			
	Italië	125 ⁶	315 ⁶	364 ⁶		364		352			
Imports (netto) 1000 £	Engeland	54,931	121,784	142,861	131,145	130,086	107,096	88,969	84,854	81,472	79,076
	Ver. Staten	30,501	64,822	89,079	64,838	52,980	40,921	41,030	48,883	50,940	40,125
	Frankrijk	28,071	119,331	118,017	106,887	117,930	79,299	64,557	69,716	71,164	62,620
	Italië	12,152	55,411	52,874	49,805	63,639	46,640	52,836	60,090	53,849	—
Exports (binnenlandsche producten) 1000 £	Engeland	43,771	66,553	111,297	119,365	96,631	92,756	68,222	66,809	59,868	43,088
	Ver. Staten	42,505	134,545	140,286 ⁴	138,863	147,611	133,826	98,273	76,971	68,720	66,667
	Frankrijk	22,934	39,599	74,783	75,344	66,436	75,305	75,978	67,457	77,291	65,945
	Italië	8,372	20,219	26,013	29,233	34,094	20,127	22,665	22,709	23,487	—
Scheepsbew.: Binnenkom. schepen (1000 tons)	Engeland (geladen) ..	4,089	2,464	3,043	3,108	3,104	2,926	2,546	2,862	2,625	3,080
	Ver. Staten (gel. en ballast) ..	4,440	3,892	5,344	6,006	5,748	4,705	4,292	4,619	—	—
	Frankrijk (geladen) ..	2,876	1,903	2,399	2,708	2,668	2,176	1,776	2,062	1,914	—
Index-cijfers: Groothand.-prijzen	Engeland (Economist)	100	235.2	283.2	244.9	220.0	208.6	192.2	189.3	183.8	182.4
	Ver. Staten (Bradstreet's)	100	204.0	201.3	148.3	137.8	134.6	129.2	123.8	117.8	115.0
	Frankrijk	100	358.3	512.0	463.1	437.0	408.7	379.4	361.7	349.0	330.0
Wisselkoersen: (wekel. gemiddelde)	New York op Londen ..	100	90.89	74.96	70.31	71.75	76.98	79.29	80.40	80.71	81.77
	New York op Parijs ..	100	74.71	36.50	30.81	30.88	33.42	36.99	36.60	37.77	43.75
	Parijs op Londen ..	100	126.20	209.19	227.03	233.39	232.38	214.15	220.49	214.51	186.29

¹⁾ Vijf weken. ²⁾ Vier weken. ³⁾ Inclusief de productie van Lotharingen. ⁴⁾ Voorloopige opgave.

⁵⁾ Inclusief de productie van Elzas-Lotharingen en het Saargebied. ⁶⁾ Inclusief Triëst.

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. 1)

(in tonnen).

(Ontleend aan „Maandschrift Centraal Bureau Statistiek”)

Naam van de Mijn	Mei		Juni	
	1921	1920	1921	1920
Staatsmijnen.				
Wilhelmina.....	35.987	41.034	41.902	44.479
Emma.....	61.440	58.859	72.698	68.403
Hendrik.....	33.624	29.869	41.292	32.084
Totaal....	131.051	129.762	155.892	144.966
Particul. mijnen.				
Domaniale mijn..	32.029	41.767	37.876	44.222
Mijn Laura en Ver- eeniging.....	39.069	38.061	41.719	43.047
Oranje-Nassau mijnen.....	62.949	59.938	79.736	68.966
Mijn Willem So- phie.....	19.200	18.275	21.535	18.925
Totaal....	153.247	158.041	180.866	175.160
Totaal generaal	284.298	287.803	336.758	320.126

1) Kolenslik niet inbegrepen (in 1920 voor alle mijnen te zamen 175.043 ton en in Januari 1921: 14.425 ton.)

Het „Maandschrift” teekent bij de cijfers aan, dat de productie in Juni hooger was dan in elk der 4 voorafgaande maanden (dit geldt zoowel voor de Staats- als de particuliere mijnen). Vergeleken met Mei was de stijging ruim 52.000 ton. of ruim 18 pCt. en ook werd ruim 15.000 ton (ruim 5 pCt.) meer geproduceerd dan in Juni 1920. De totale productie bedroeg in het 1e halfjaar van 1920 rond 1.829.000 ton tegen rond 1.797.000 ton in het overeenkomstige tijdvak van 1920, d. i. ± 1,8 pCt. meer.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** betekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wissels. 4 1/4	1 Juli '15	Zweeds. R.ksbk 6	6 Juli '21
Bel. Binn. Eff. 5 1/4	19 Oct. '20	Bk. v. Noorw. 6 1/4	6 Juli '21
Bk. Versch. in R.C. 6 1/4	19 Oct. '20	Zwits. Nat. Bk. 4	13 Aug. '21
Bk. van Engeland 5 1/2	22 Juli '21	Belg. Nat. Bk. 5-5 1/2	19 Mei '21
Duitsche Rijksbk. 5	23 Dec. '14	Bank v. Spanje 6	4 Nov. '20
Bk. van Frankrijk 5 1/2	28 Juli '21	Bank v. Italië 6	20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk. 5	25 Juli '21	F. Res. Bk. N.Y. 5 1/2	20 Juli '21
Nat. Bk. v. Denem. 6	5 Mei '21	Javasche Bank 3 1/4	1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Lonaen Part. disconto	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call- money
	Part. disconto	Prolon- gatie				
20 Aug. '21	—	3 1/4 1)	4 3/4	4-5/8	—	5-5 1/2 1)
15-20, '21	—	3 1/4-4 3/4	4 3/4-7/8	4-5/8	—	5-6
8-13, '21	—	3-4 1/4	4 3/8-7/8	4-5/8	—	5 1/2-6
1-6, '21	—	3-1/2	4 1/2-5/8	4-5/8	—	5-6 1/2
16-21 A. '20	—	3 1/2-4 1/4	6 3/8-3/4	4-5/8	—	6-9
17-22 A. '19	4 1/8	5	3 3/8	4-5/8	—	3 1/2-6
20-24 Juli '14	3 1/8-3/16	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	5 1/2-7 1/2

1) Noteering van 19 Aug. 1921.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Een buitengewone onzekerheid, gepaard gaande met een zenuwachtige stemming, heerschte deze week op de wisselmarkt, in de eerste plaats veroorzaakt door het aanbod van marken in Duitschland, waartegenover weder een vraag naar ponden, dollars en francs stond. De koers der marken viel terug op 3,44, waarop een snelle reactie tot 3,90 volgede. Het slot blijft echter aangeboden op 3,63. Ponden sloten 11,82 1/2, dollars 3,23 1/8, francs 24,97 1/2, alles eerder geld. Veel vraag was er ook naar Skandinavische wissels, die op 69,10, 53,25 en 42,70 biedend sloten.

KOERSEN IN NEDERLAND

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York **)
15 Aug. 1921..	11.76 3/4	25.15	3.76 1/2	0.38 1/2	24.47 1/2	3.21
16 „ 1921..	11.78 1/2	25.07 1/2	3.48	0.34 1/2	24.45	3.21 1/8
17 „ 1921..	11.79 1/2	24.95	3.69	0.37	24.44	3.24 1/8
18 „ 1921..	11.79	25.—	3.87	0.39	24.45	3.22 3/8
19 „ 1921..	11.79 1/2	24.95	3.82	0.38	24.41 1/2	3.22 1/2
20 „ 1921..	—	—	—	—	—	—
Laagste d. w. 1)	11.76 1/2	24.87 1/2	3.45	0.35	24.37 1/2	3.20 1/2
Hoogste „ „ 1)	11.81 1/2	25.15	3.88	0.39	24.55	3.24 1/8
12 Aug. 1921..	11.75 3/4	25.12 1/2	3.92	0.39 1/2	24.42 1/2	3.21 3/4
5 „ 1921..	11.74 3/4	25.25	4.03	0.36 1/2	24.25	3.26 3/8
Muntpariteit..	12.10 5/8	48.—	69.26	60.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
1) Particuliere opgave. 2) Noteering van 11 Augustus.

Data	Stock- holm *)	Kopen- hagen *)	Chris- tiania *)	Zwitser- land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
15 Aug. 1921	67.60	51.05	41.60	54.35	41.40	97
16 „ 1921	68.25	52.35	42.25	54.40	41.50	97
17 „ 1921	69.—	53.—	42.25	54.50	41.52 1/2	97
18 „ 1921	68.75	53.—	42.—	54.55	41.70	97
19 „ 1921	68.65	52.60	41.90	54.60	41.60	97
20 „ 1921	—	—	—	—	41.75	97
L'ste d. w. 1)	67.25	50.40	41.40	54.22 1/2	41.30	97
H'ste „ „ 1)	68.90	53.25	42.30	54.60	41.75	97
12 Aug. 1921	67.45	51.10	41.50	54.30	41.65 1/2	97
5 „ 1921	66.90	50.25	41.75	54.10	41.80	97
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	97

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.
2) Noteering van 13 Augustus.

Termijnnoteringen der Valuta-Kas.

Ecarts tusschen termijnnotering en contanten koers.
(week van 15-19 Augustus 1921.)

Londen.	Medio Sept.	Medio Oct.	Medio Nov.
Hoogste B Koers	+ 1/2 ct. (agio)	+ 1 ct. agio	+ 2 ct. agio
Laagste B „	- 1/4 „ (dis.)	+ 1/4 „ „	+ 1 1/4 „ „
Hoogste L „	+ 1 „ agio	+ 1 3/4 „ „	+ 2 1/2 „ „
Laagste L „	+ 1/2 „ agio	+ 3/4 „ „	+ 1 1/2 „ „
New-York.			
Hoogste B Koers	1/2 ct. — (dis.)	disagio 1 ct.	disagio 1 1/2 ct.
Laagste B „	disagio 1/4 ct.	„ 3/4 „	„ 1 „
Hoogste L „	„ 1/2 „	„ 3/4 „	„ 1 1/4 „
Laagste L „	„ 1/4 „	„ 1/2 „	„ 1 „
Parijs.			
Hoogste B Koers	Pari	Pari	disagio 10 ct.
Laagste B „	disagio 5 ct.	disagio 5 ct.	„ 2 1/2 „
Hoogste L „	agio 5 „	} Pari	„ 2 1/2 „
Laagste L „	„ 2 1/2 „		Pari
België.			
Hoogste B Koers	agio 2 1/2 ct.	agio 5 ct.	agio 7 1/2 ct.
Laagste B „	disagio 2 1/2 „	Pari	„ 2 1/2 „
Hoogste L „	agio 7 1/2 „	agio 7 1/2 „	„ 12 „
Laagste L „	„ 2 1/2 „	„ 5 „	„ 7 1/2 „
Berlijn.			
Hoogste B Koers	agio 1 ct.	agio 2 ct.	agio 5 ct.
Laagste B „	disagio 1/2 „	disagio 1 „	„ 1 „
Hoogste L „	agio 2 „	agio 5 „	„ 6 1/2 „
Laagste L „	„ 1 1/2 „	„ 1 „	„ 5 „

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mrk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
20 Aug. 1921	3.66.50	7.74	1.18	30.99
Laagste d. week	3.63.75	7.68	1.07	30.80
Hoogste „ „	3.66.50	7.80	1.21	31.18
13 Aug. 1921	3.66.50	7.80	1.16	31.17
6 „ 1921	3.60.87	7.77	1.23	30.70
Muntpariteit.	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 7/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	5 Aug. 1921	12 Aug. 1921	13/19 Aug. '21 Laagste Hoogste	19 Aug. 1921
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 11/32	97 11/32	97 11/32 97 11/32	97 11/32
*B. Aires 1) ..	d. p. \$	43 7/16	44	43 7/16 44 1/4	44
Calcutta ...	£ p. rup.	1/3 11/16	1/3 22/32	1/3 11/16 1/4 13/16	1/4 13/16
Hongkong ...	id. p. \$	2/9 3/8	2/8 7/8	2/8 1/4 2/9 3/8	2/9
Lissabon	d. per Mil.	6 1/2	6 1/2	5 1/4 6 3/4	6
Madrid	Peset. p. £	28.08	28.28	28.23 28.45	28.26
*Montevideo 1	d. per \$	42 1/4	42 11/16	42 3/4 43 3/4	43 1/4
Montreal	\$ per £	4.03	4.06 1/4	4.05 4.08	4.06
*R.d. Janeiro.	d. per Mil.	8 1/4	8 1/16	8 1/16 8 1/4	8 1/16
Rome	Lires p. £	83.50	83.60	83 3/8 85.50	84.75
Shanghai	£ p. tael	3/9 3/4	3/8	3/7 3/10 1/4	3/9 3/8
Singapore ...	id. p. \$.	2/3 2 3/32	2/3 7/8	2/3 15/16 2/3 31/32	2/3 7/8
*Valparaiso ..	peso p. £	35.60	35.80	35.80 36.20	36.20
Yokohama ...	£ per yen	2/8 3/8	2/7 13/32	2/7 1/4 2/7 7/8	2/7 3/8

*Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert.

NOTEERING VAN ZILVER

Noteering te Londen		te New York	
20 Aug. 1921	38 1/2	61 7/8	
13 „ 1921	37 5/8	61.—	
6 „ 1921	38 3/4	61 3/4	
30 Juli 1921	—	61 3/4	
21 Aug. 1920	63	101 1/4	
23 Aug. 1919	60 3/8	113 1/4	
20 Juli 1914	24 13/16	54 1/8	

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 22 Augustus 1921.

Activa.		
Binnel. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 135.179.837,92 B.-bk. „ 26.310.479,35 1/2 Ag.sch. „ 61.631.332,17 1/2	f 223.121.649,45
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 47.491.369,—	—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. „	—	47.491.369,—
Beleeningen	H.-bk. f 59.789.227,43 1/2 incl. vrsch. B.-bk. „ 12.331.322,63 in rek.-crt. Ag.sch. „ 80.734.859,26 1/2 op onderp. f 152.855.409,33	
Op Effecten	f 148.318.209,33	
Op Goederen en Spec. „	4.537.200,—	152.855.409,33
Voorschotten a. h. Rijk	„ 12.914.190,16 1/2	
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.237.620,— Muntmat., Goud „ 549.730.929,59 f 605.968.549,59	
Munt. Zilver, enz. „	„ 10.680.579,31	
Muntmat., Zilver „	—	616.649.128,90
Effecten	Bel. v. h. Res. fonds f 5.256.094,75 id. van 1/2 v. h. kapit. „ 3.964.306,87 1/2	9.220.401,62 1/2
Geb. en Meub. der Bank	„ 9.747.500,—	
Diverse rekeningen	„ 16.664.634,40	
	f 1.082.664.282,87	
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	„ 5.386.728,62 1/2	
Bankbiljetten in omloop	„ 993.146.350,—	
Bankassigatiën in omloop	„ 1.188.363,56	
Rek.-Cour. } Het Rijk f — saldo's: } Anderen „ 52.569.728,77 1/2		52.569.728,77 1/2
Diverse rekeningen	„ 10.373.111,91	
	f 1.082.664.282,87	

NED. BANK 22 Augustus 1921 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo..... f 406.527.614,34 1/2
Op de basis van 1/2 metaaldekking 197.146.725,88 1/2
Minder bedragen bankbiljetten in omloop
dan waartoe de Bank gerechtigd is. „ 2.032.638.070,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's	1.206.310,47 1/2	
Buitenlandsche wissels ..		91.120,—
Beleeningen		15.450.096,71
Goud	—	—
Zilver		326.024,23
Bankbiljetten		11.450.805,—
Part. Rek.-Crt. saldo's ..		4.471.764,02 1/2

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
22 Aug. 1921.....	605.969	10.681	993.146	53.758
15 „ 1921.....	605.969	11.007	1.004.597	58.938
8 „ 1921.....	605.969	10.792	1.018.176	60.967
1 „ 1921.....	605.969	10.997	1.038.588	65.621
25 Juli 1921.....	605.969	11.159	1.012.790	55.867
23 Aug. 1920.....	636.339	16.214	1.008.041	109.570
23 Aug. 1919.....	638.640	5.868	987.544	66.650
25 Juli 1914.....	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan Schatkistpromessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaal-saldo	Dekking-percentage
22 Aug. 1921	223.122	70.700	152.855	406.528	59
15 „ 1921	221.915	68.700	168.306	403.528	58
8 „ 1921	275.816	138.700	130.229	400.191	57
1 „ 1921	269.256	118.700	158.310	395.383	56
25 Juli 1921	260.225	118.700	131.777	402.655	56
23 Aug. 1920	95.259	11.000	308.176	428.235	58
23 Aug. 1919	86.775	28.500	240.259	432.844	61
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	75

1) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	15 Augustus 1921	22 Augustus 1921
Aan schatkistpromessen..	f 420.450.000,—	f 411.350.000,—
waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	„ 68.700.000,—	„ 70.700.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 197.431.000,—	„ 216.896.000,—
Aan zilverbons	„ 39.692.445,25	„ 38.966.741,25

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegraphisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
6 Aug. 1921.....	227.750		305.500	140.500
30 Juli 1921.....	227.250		300.000	140.500
23 „ 1921.....	227.000		302.500	128.000
9 Juli 1921.....	215.792	17.533	311.552	117.341
2 „ 1921.....	221.362	16.935	307.461	118.468
25 Juni 1921.....	226.457	16.340	310.892	121.852
18 „ 1921.....	224.737	15.806	317.782	133.380
7 Aug. 1920.....	206.696	6.259	338.922	207.206
9 Aug. 1919.....	142.029	4.194	258.438	85.625
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaal-saldo	Dekking-percentage
6 Aug. 1921		201.000		***	138.550	51
30 Juli 1921		196.500		***	139.150	52
23 „ 1921		198.000		***	140.900	53
9 Juli 1921	36.314	20.416	103.162	26.198	148.007	52
2 „ 1921	34.934	21.222	101.877	24.901	153.562	56
25 Juni 1921	33.413	19.895	105.990	23.507	156.678	56
18 „ 1921	35.554	21.509	106.409	35.728	150.720	53
7 Aug. 1920	27.884	24.098	185.312	14.721	103.869	39
9 Aug. 1919	12.848	16.866	137.441	27.431	77.661	42
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/2 metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andero opschb. schulden	Disconto's	Dio. rek-ningen ¹⁾
25 Juni 1921 ..	1.113	1.889	1.430	2.074	237
18 " 1921 ..	1.112	1.990	872	2.076	299
11 " 1921 ..	1.112	2.057	872	2.069	291
4 " 1921 ..	1.125	2.159	927	2.074	262
23 April 1921 ..	1.129	2.126	928	2.081	392
16 " 1921 ..	1.127	2.235	885	2.059	399
26 Juni 1920 ..	1.072	1.900	1.111	1.666	356
5 Juli 1919 ..	933	1.665	953	1.516	405
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
17 Aug. 1921	128.407	126.235	323.241	28.500	287.071
10 " 1921	128.381	127.564	327.133	28.500	290.827
3 " 1921	128.382	128.699	329.220	28.500	293.038
27 Juli 1921	128.370	128.283	325.214	28.500	288.736
20 " 1921	128.367	127.718	323.966	28.500	287.635
13 " 1921	128.374	127.956	325.503	28.500	289.097
18 Aug. 1920	123.081	124.845	358.412	28.500	327.909
20 Aug. 1919	88.269	79.501	334.272	28.500	318.736
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Re-serve	Dek-kings-perc. ¹⁾
17 Aug. '21	57.740	79.525	17.285	122.547	20.622	14,75
10 " '21	60.115	81.107	18.259	114.197	19.266	14,55
3 " '21	47.597	77.281	16.318	108.710	18.133	14,50
27 Juli '21	43.188	78.001	15.374	106.436	18.557	15,20
20 " '21	82.718	82.275	16.936	149.286	19.100	11,49
13 " '21	76.003	77.613	19.665	134.964	18.868	12,20
18 Aug. '20	58.508	76.117	16.115	117.135	16.687	12,50
20 Aug. '19	26.418	83.015	23.397	95.219	27.218	22,94
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 1/2

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daaraan Goud	Kassen-scheine	Circu-latie	Dek-kings-perc. ¹⁾
15 Aug. '21	1.108.173	1.091.551	3.452.186	77.396.140	6
4 " '21	1.106.010	1.091.554	3.900.631	77.654.680	7
28 Juli '21	1.105.815	1.091.557	5.397.594	77.890.858	9
21 " '21	1.105.645	1.091.556	6.344.943	74.997.125	10
14 " '21	1.102.994	1.091.544	5.511.748	75.352.635	11
7 " '21	1.102.628	1.091.560	6.677.169	75.839.226	12
15 Aug. '20	1.098.535	1.091.674	17.964.366	56.461.863	34
15 Aug. '19	1.126.255	1.096.662	8.582.324	28.443.137	34
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
15 Aug. 1921	1.003.939	12.884.299	11.613.300	3.373.800
4 " 1921	1.096.443	9.311.940	12.223.000	3.825.400
28 Juli 1921	1.135.529	15.824.156	13.802.200	5.323.700
21 " 1921	1.470.787	9.928.184	14.673.700	6.273.000
14 " 1921	1.516.264	14.584.808	14.045.000	5.441.900
7 " 1921	1.494.519	9.927.014	15.355.300	6.806.800
15 Aug. 1920	44.550.576	15.572.929	31.233.500	17.920.800
15 Aug. 1919	26.410.137	6.282.357	20.360.000	8.560.100
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
18 Aug. '21	5.521.869	1.948.367	276.193	624.082	24.900.000
11 " '21	5.521.597	1.948.367	275.948	623.876	25.000.000
4 " '21	5.521.286	1.948.367	275.535	626.325	25.200.000
28 Juli '21	5.521.076	1.948.367	275.285	632.191	25.100.000
19 Aug. '20	5.590.036	1.978.278	254.202	651.333	25.800.000
21 Aug. '19	5.572.285	1.978.278	297.685	907.892	23.500.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Belee-ning	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Partt-cullieren	Rek. Crt. Staat
	2.442.623	71.798	2.169.065	36.983.253	2.661.754	44.329
2.513.100	72.725	2.180.895	37.225.300	2.641.845	39.415	
2.989.636	73.507	2.158.062	37.364.596	2.788.876	36.285	
2.769.361	74.740	2.167.242	36.941.450	3.229.368	22.265	
1.980.083	497.046	1.948.034	37.899.776	3.203.750	129.839	
912.437	726.803	1.251.568	35.064.119	2.969.822	56.899	
* 1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu-latie	Rek. Crt. partt.
18 Aug. '21	324.505	84.653	480.000	770.991	6.173.134	374.349
11 " '21	321.509	84.653	480.000	760.666	6.190.687	341.944
4 " '21	325.178	84.653	480.000	768.724	6.170.097	340.860
28 Juli '21	325.109	84.653	480.000	720.372	6.138.109	317.882
19 Aug. '20	356.943	84.653	480.000	713.137	5.504.260	1.614.870

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circula-tie
	Totaal bedrag	Dekking F.R. Notes	In het buitenl.		
27 Juli '21	2.531.231	1.721.825	—	154.065	2.537.517
20 " '21	2.508.298	1.735.845	—	151.068	2.564.613
13 " '21	2.492.544	1.737.965	—	155.050	2.603.833
6 " '21	2.477.806	1.735.703	—	153.405	2.671.916
30 Juli '20	1.977.704	1.302.605	111.531	150.936	3.120.138
1 Aug. '19	2.088.475	1.183.304	—	67.852	2.506.820

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Algem. Dek-kings-perc. ¹⁾	Percent. Goud-dekking circul. ²⁾
27 Juli '21	1.669.920	1.695.274	102.283	63,4	82,4
20 " '21	1.710.066	1.693.019	102.222	62,5	80,6
13 " '21	1.729.115	1.693.991	102.090	61,6	78,9
6 " '21	1.832.499	1.713.152	102.103	60,0	76,0
30 Juli '20	2.836.935	2.408.309	95.225	44,2	49,2
1 Aug. '19	2.222.730	2.585.798	83.532	47,2	61,4

¹⁾ Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden; F. R. Notes en netto deposito's. ²⁾ Na aftrek van 35 pct. der totale dekkingsmiddelen als dekking voor de netto deposito's.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
20 Juli '21	814	11.677.590	1.227.247	13.059.045	2.905.378
13 " '21	816	11.737.598	1.247.211	13.266.870	2.908.087
6 " '21	816	11.809.327	1.251.237	13.275.884	2.920.580
29 Juni '21	817	11.873.241	1.241.465	13.366.894	2.933.118
23 Juli '20	814	16.916.291	1.388.021	14.274.099	2.715.438
25 Juli '19	769	14.379.983	1.318.281	12.737.991	1.789.774

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 22 Augustus 1921.

In het complex der internationale beurzen heeft ook deze week weder de Berlijnsche markt de grootste aandacht getrokken. Terwijl over de gansche wereld het beursbedrijf een tijdperk van malaise doormaakt, vrijwel ongekend en zeker niet te vergelijken met éenige periode van de latere jaren, heerscht te Berlijn een levendigheid, die in de achter ons liggende dagen stormachtige bewegingen heeft aangenomen. In de eerste plaats is de oorzaak hiervoor weer te vinden in de verhoudingen op de valuta-markt. De verwijzing naar den Volkenbond van het probleem van Opper-Silezië heeft een zekere verwarring gebracht, die aangewakkerd is door de voortdurende stijging van de koersen der vreemde deviezen. Deze toestand veranderde niet, toen de Opperste Raad tot de opheffing der economische sancties besloot. Toch had men gereede verklaring voor deze voortdurende stijging der buitenlandsche betaalmiddelen en men voerde die hierop terug, dat het Rijk, ondanks de vroegere verzekering, dat dit niet meer noodig was, toch doorging met het aankopen van deviezen ter completeering van het op 31 Augustus aanstaande te betalen eerste milliard goudmarken. In werkelijkheid echter schijnt een buitengewone vraag, ontstaan uit angst, de reden te zijn geweest, waarbij dan is gekomen een zeer groote speculatie-woede. Het bewijs hiervoor kan gevonden worden in de omstandigheid, dat Dinsdag j.l., toen de vreemde deviezen hun hoogsten stand hadden bereikt (cable New York 95, Londen 350 en Amsterdam 2910) een afgifte der Reichsbank ten bedrage van slechts een half millioen dollar voldoende was, om het zoo hoog opgetrokken gebouw van prijsstijgingen omver te werpen, of althans aan het wankelen te brengen. Sindsdien hebben de deviezenkoersen eerder een reageerende richting te aanschouwen gegeven. Hoelang deze correctie der prijzen duren zal, hangt van verschillende factoren af. In de eerste plaats moet de speculatie hare posities liquideeren en dan pas zal men kunnen zien, of industrie en handel hun geweldige voorraden aan vreemde betalingsmiddelen willen afgeven op het oogenblik, dat over belastingvraagstukken onderhandeld wordt.

Zoals reeds gezegd, bleven de bewegingen op de deviezenmarkten niet zonder invloed op de effectenbeurs. In overeenstemming met de stijgende beweging op de wisselmarkt zette zich de hausse in fondsen aanvankelijk in een geweldig élan door. Maar op denzelfden dag, dat er een ommekeer op de deviezenmarkt te constateeren viel, toonde ook de fondsenbeurs een zekere vermoeidheid, die des te sterker naar voren kwam, omdat de speculatie met het oog op de beurs-vacantiedagen (ingesteld om eenigermate het werk op de kantoren baas te kunnen worden) tot liquidatie overging. De heftige reacties in valuta's werkten er natuurlijk toe mede, om zwakke posities te doen opruimen, zoodat tegen het einde der week de beurs te Berlijn een onmiskenbaar zwakke houding aantoonde. Doch niet alleen de overspanning ter beurze en de daling der deviezen, ook de voorgestelde belastingen (en deze laatste niet het minst) moeten als oorzaak van de flauwere houding worden aangemerkt. Binnen zeer afzienbaren tijd zullen in Duitschland zulke geweldige verhoogingen der bestaande lasten worden voorgesteld, dat ook voor de thans nog met winst werkende ondernemingen de strijd om het bestaan zeer moeilijk zal kunnen worden.

Ook te Weenen is het verloop ter beurze volmaakt in overeenstemming geweest met de houding der wisselkoersen, doch hier is de stijging der laatste nog veel sensationeel geweest. In den loop van één maand zijn de gemiddelden der buitenlandsche betaalmiddelen met 40 pCt. gemonteerd en sedert medio Mei bedragen deze verhoogingen voor uitbetaling Zürich en New York niet minder dan 100 pCt. In de notering voor de Oostenrijksche Kroon in het buitenland komen deze verschillen niet zoo sterk tot uiting, omdat hier het nulpunt toch reeds bijna is bereikt en derhalve een groote waardevermeerdering van b.v. den Gulden te Weenen niet evenredig in de notering van de Kroon te Amsterdam naar voren kan worden gebracht. Ter beurze van Weenen echter weerspiegelen deze verschillen zich in een bijna voortdurende verheffing van de daar verhandelde koersen. Bovendien wordt de hausse nog in de hand gewerkt door manipulaties, die ten doel hebben de meerderheid van één of andere onderneming te verkrijgen, waarbij vaak de Staat medewerkt, omdat deze bij iedere overdracht of emissie van aandelen de profijten hiervan trekt.

Van de beurs te Parijs valt absoluut niets bijzonders te vermelden. Feitelijk is dit ook niet het geval voor Londen, doch hier zijn de omzetten ten minste van iets meer beteekenis. Hoewel de zaken gering zijn en de

koersvariatiës dientengevolge zeer klein, is de grondstemming vast gebleven. Vermoedelijk is dit aan verschillende oorzaken toe te schrijven. In de eerste plaats is het industriële leven in Engeland wat opgewekter; hetgeen vooral tot uiting komt in een verhoogden export van de desbetreffende artikelen. Dit weerspiegelt zich ook in een krachtige houding van den Sterlingkoers; het laatste verschijnsel is echter niet geheel en al toe te schrijven aan den grooteren uitvoer. In een vorig overzicht hier ter plaatse stelden wij reeds in het licht, dat de verbetering van den Sterlingkoers in zeer nauw verband stond met de schadeloosstelling, door Duitschland te betalen. Van deze schadeloosstelling ontvangt Engeland ongeveer 6 millioen Pond, voornamelijk in den vorm van dollar-vorderingen, welke gerealiseerd wordende, natuurlijk een druk uitoefenen op de dollar-notering te Londen, waardoor een stijging voor het eigen betaalmiddel in het leven is geroepen. Het is niet te ontkennen, dat deze terugkeer naar een meer normale Ponden-notering en naar een regelmatigere werken van de Londensche geldmarkt een zeer bevredigende stemming ter beurze te voorschijn heeft geroepen.

Te New York is de vacantiestemming thans overheerschend geweest. De tendens echter is bepaald ongeanimeerd geworden. Voornamelijk is wel het uitblijven van een definitieve regeling ten aanzien van het spoorwegvraagstuk hiervan de reden. Daarenboven is de toestand op de petroleummarkt zoodanig, dat men eerder een nog verdere reactie verwacht, waardoor de kooplust voor de betrokken fondsen natuurlijk niet in de hand wordt gewerkt. En waar petroleumwaarden één der hoofdschotels van de Amerikaanse speculatie vormen, is het volkomen begrijpelijk, dat de lustelooze tendens hiervoor de geheele markt heeft beïnvloed.

	16 Aug.	19 Aug.	22 Aug.	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch. 1918	92	91 ¹⁵ / ₁₆	91 ¹⁵ / ₁₆	— 1/16
4 1/2 % " " " 1916	90 ¹ / ₁₆	91 ³ / ₄	91 ¹⁵ / ₁₆	+ 1 7/8
4 % " " " 1916	83 ¹¹ / ₁₆	83 ¹ / ₂	83 ¹ / ₂	— 3/16
3 1/2 % " " "	75 ¹ / ₈	74 ⁵ / ₈	74 ¹ / ₂	— 1/8
3 % " " "	62 ⁷ / ₈	63	63 ¹ / ₈	+ 1/8
2 1/2 % Cert. N. W. S.	52 ¹ / ₂	52 ¹ / ₂	52 ⁷ / ₈	+ 3/8
5 % Oost-Indië 1915	90 ³ / ₄	90 ³ / ₄	91 ¹ / ₈	+ 3/8
6 % " " 1919	96 ³ / ₈	96 ¹ / ₄	96	— 5/8
4 % Oostenr. Kronenrente	2 ¹⁵ / ₁₆	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	— 7/16
5 % Rusland 1906	8 ⁹ / ₁₆	8 ⁷ / ₈	8 ⁷ / ₈	+ 3/16
4 % Rusl. bij Hope & Co.	9 ⁷ / ₁₆	9 ¹ / ₄	9 ¹ / ₂	+ 1/16
4 1/2 % China Goud 1898 ..	63	65	65	+ 2
4 % Japan 1899	58 ¹ / ₈	58 ¹ / ₈	58 ¹ / ₈	
4 % Argentinië Buitenl..	57	57 ¹ / ₁₆	57 ¹ / ₁₆	+ 1/16
5 % Brazilië 1895	57	57	57 ¹ / ₈	+ 1/8
7 % Staatspoor	103 ⁷ / ₈	103 ¹⁵ / ₁₆	104	+ 1/8
7 % Amsterdam	102 ³ / ₄	102 ³ / ₄	102 ³ / ₄	

Te onzent is de markt voor staatsfondsen en beleggingswaarden vrij vast geweest. Het sterkst is dit wel tot uiting gekomen in de houding van de nieuwe Indische leening, welke thans reeds ongeveer 2 pCt. boven pari gevraagd is. Ook de jongste emissies van de Indische stedelijke leeningen als Soerabaia en Semarang konden zich in een groot succes verheugen. De toewijzingen van eerstgenoemde zijn uitermate klein geweest; op het oogenblik dat dit overzicht wordt samengesteld, zijn de officieele toewijzingen op de Semarang-uitgifte nog niet bekend, doch officieus weet men reeds, dat ook hier op geweldige schaal is ingeschreven. Weliswaar is dit voor een deel het gevolg van majoraties op de inschrijvingsbiljetten, doch indien dit niet het geval zou zijn, zou de koers ter beurze zich nog veel hooger moeten stellen.

De aandeelenmarkt is over het algemeen weinig geanimeerd geweest. Vooral voor petroleum was de stemming zeer lusteloos. Eenigen tijd geleden was reeds aangekondigd, dat de Koninklijke-Shell-groep hier te lande lichtolie zou gaan verkoopen; tot nu toe bemoeide zij zich uitsluitend met den verkoop van benzine in Nederland. Reeds dadelijk werd dit erkend als een openlijke concurrentie met de Standard-Oil-groep en waar concurrentie als regel lagere opbrengstsprijzen voor de producenten met zich brengt, ontwikkelde zich al spoedig aanbod. Dezer dagen werd de voorgenomen verkoop van lampolie per advertentie in de dagbladen bekend gemaakt en, zooals het ter beurze wel vaker geschiedt, had de annoncering van dit reeds bekende feit opnieuw omvangrijk aanbod ten gevolge. Hierbij kwam, dat de buitenlandsche beurzen zoo goed als geen steun verleenden, zoodat aandelen Koninklijke Petroleum op het laagste niveau van de berichtsweek de markt met een vrij groot verlies verlieten. De overige petroleumsoorten waren in verhouding veel vaster.

Suikeraandelen waren daarentegen iets beter. De be-

richten omtrent den verkoop door de V. J. S. P. komen den laatsten tijd vlotter binnen en zij toonen in den regel aan, dat met winst wordt gewerkt. Toch is de groote belangstelling verdwenen, mede doordat de aandacht der speculatie geabsorbeerd wordt door de gebeurtenissen op de petroleummarkt.

De *rubberafdeeling* bleef vrijwel onbewogen. Het staat nu wel ongeveer vast, dat van gezamenlijke maatregelen met de Engelsche planters niets zal komen, omdat een groote minderheid der Hollanders zich er niet mede kan vereenigen. De markt vatte dezen gang van zaken niet ongunstig op, eendeels, omdat dit resultaat reeds te voorzien is geweest, anderdeels, omdat men het voortbestaan van den vrijen handel en de vrije productie als gewenscht voor onze ondernemingen beschouwt.

De *tabakmarkt* was zeer stil, zooals gewoonlijk in dezen tijd van het jaar het geval is.

Aandeelen in *handelsondernemingen* leden opnieuw gevoelige verliezen, nu de geringe animo, die gedurende de laatste maanden te constataren is geweest voor onderscheiden stapel-producten weder verdwenen is.

	16 Aug.	19 Aug.	22 Aug.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	161	162	163	+ 2
Koloniale Bank	135 ³ / ₈	138 ¹ / ₄	138 ³ / ₄	+ ⁵ / ₈
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	160 ¹ / ₂	161	160	- ¹ / ₂
Rotterd. Bankvereeniging	110 ¹ / ₄	110 ¹ / ₄	110 ¹ / ₂	+ ¹ / ₄
Amst. Superfosfaatfabriek	104 ⁷ / ₈	108	108	+ 3 ¹ / ₈
Van Berkel's Patent	91	92	92	+ 1
Insulinde Oliefabriek	35	35	33 ¹ / ₄	- 1 ³ / ₄
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	92 ¹ / ₂	92 ¹ / ₄	92 ¹ / ₄	- ¹ / ₄
Hollandia Melkproducten	210	215	209	- 1
Philips' Gloeilampenfabriek	285	275	272 ³ / ₄	- 12 ¹ / ₄
R. S. Stokvis & Zonen	578	578	578	
Vereenigde Blikfabrieken	90	88	90	
Compania Mercantil Argent.	111 ¹ / ₈	117 ¹ / ₄	115	+ 3 ⁷ / ₈
Cultuur-Mij. d. Vorstenland	159	160 ³ / ₄	156 ⁷ / ₈	- 2 ¹ / ₈
Handelsver. Amsterdam	401 ¹ / ₂	408	400 ¹ / ₂	- 1
Holl. Transatl. Handelsver.	35	33 ¹ / ₄	33 ¹ / ₄	- 1 ³ / ₄
Linde Teves & Stokvis	97	96 ¹ / ₄	96 ¹ / ₄	- ¹ / ₄
Van Nierop & Co's Handel-Mij.	45	40	36 ¹ / ₂	- 8 ¹ / ₂
Tels & Co's Handel-Mij.	52 ¹ / ₂	52 ¹ / ₂	50	- 2 ¹ / ₂
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	162	159 ³ / ₄	156 ¹ / ₂	- 5 ¹ / ₂
Kon. Petroleum-Mij.	474 ¹ / ₂	461 ³ / ₄	441 ¹ / ₂	- 33
Orion Petroleum-Mij.				
Afgest. Aand.	44	43	43	- 1
Steaua Romana Petroleum				
Mij. .. Afgest. Aand.	51 ¹ / ₈	52	52	+ ⁷ / ₈
Amsterdam-Rubber-Mij.	95	95	95	
Nederl.-Rubber-Mij.	48	48 ¹ / ₂	47	- 1
Oost-Java-Rubber-Mij.	149	142	141	- 8
Deli-Batavia	345	353	350	+ 5
Deli-Maatschappij	334	325	328	- 6
Medan-Tabak-Maatschappij	315	315	315	
Senembah-Maatschappij	424 ¹ / ₂	419	419	- 5 ¹ / ₂

Scheepvaartfondsen zonder affaire en zonder fluctuaties.

	16 Aug.	19 Aug.	22 Aug.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	217	215	215 ³ / ₄	- 1 ¹ / ₄
" " „gem.eig.	205	201 ¹ / ₂	200 ¹ / ₄	- 4 ³ / ₄
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij.	95	95	95	
Hollandische Stoomboot-Mij.	86 ¹ / ₂	86 ¹ / ₂	86 ¹ / ₂	
Java-China-Japan-Lijn	140	139	139	- 1
Kon. Hollandsche Lloyd	68	67 ¹ / ₂	68	
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	117	117	117	
Koninkl.-Paketaart Mij.	117	116 ¹ / ₂	118 ¹ / ₂	+ 1 ¹ / ₂
Maatschappij Zeevaart	97	97	97	
Nederl. Scheepvaart-Unie	122 ³ / ₄	122 ³ / ₈	123 ¹ / ₈	+ ³ / ₈
Nievelt Goudriaan	220	213	213	- 7
Rotterdamsche Lloyd	157	157	157 ¹ / ₄	+ ¹ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	91	91	91	
" " „Nederland”	186 ¹ / ₂	182 ³ / ₄	182 ³ / ₄	- 3 ³ / ₄
" " „Noordzee”	39 ³ / ₄	39	40	+ ¹ / ₄
" " „Oostzee”	95	95	95	

De *Amerikaansche markt* bleef hier vast, doch met nominale prijzen.

	16 Aug.	19 Aug.	22 Aug.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	155 ¹ / ₁₆	155 ¹ / ₁₆	155 ¹ / ₁₆	
Anaconda-Copper	91 ⁷ / ₈	91 ¹ / ₄	90 ¹ / ₂	- 1 ³ / ₈
Un. States Steel Corp.	93 ³ / ₄	94	94	+ ¹ / ₄
Atchison Topeka	107	110	110	+ 3
Southern Pacific	96	96	98 ¹ / ₄	+ 2 ¹ / ₄
Union Pacific	160 ³ / ₈	160 ³ / ₄	160 ³ / ₄	+ ¹ / ₈
Int. Merc. Marine orig. Com.	13 ¹ / ₈	13 ¹ / ₁₆	13 ⁷ / ₈	+ ³ / ₄
" " " „prefs.	53 ¹³ / ₁₆	50 ¹ / ₈	50 ¹ / ₈	- 3 ¹ / ₁₆

De *geldmarkt* werd iets ruimer; prolongatie 3¹/₂ pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

De regen, die in Augustus in West-Europa gevallen is, heeft slechts weinig schade toegebracht aan de graan-oogst. In vele streken was deze zoo goed als binnen. In de meeste andere was er voldoende gelegenheid tusschen de verschillende regenbuien het resteerende graan te oogsten. In het Noorden van Engeland alleen is men niet zoo gelukkig geweest en ongetwijfeld heeft de kwaliteit daar geleden. Over het algemeen kan men evenwel zeggen, dat zoowel de tarwe- als de rogge-oogst onder zeer gunstige condities is binnengekomen en ook kwantitatief is. Men is in de meeste landen zeer tevreden: Hongarije en Servië alleen schijnen ongunstige oogsten te hebben, doch de berichten dienaangaande zijn nog te vaag om ze in cijfers te kunnen uitdrukken. Buiten Europa valt ook niet veel nieuws over de oogsten te vermelden. In Argentinië viel regen doch sommige berichten melden dat er nog meer regen noodig is. De verschepingen van tarwe van dit laatste land naar Europa zijn wederom verminderd, en naarmate het jaar verstrijkt, vraagt men zich meer en meer af, heeft Argentinië werkelijk de oogst, die men geschat heeft, want immers is die schatting juist geweest, dan is nog minstens $\frac{1}{2}$ van het exportsurplus in het land aanwezig. Noord-Amerika meldt, dat de dorschresultaten, vooral wat de zomertarwe betreft, teleurstellend zijn. Niettegenstaande dit minder gunstige bericht, is toch de markt flauw geweest. Weliswaar, is er vraag voor export geweest, aangezien reeds eenige weken de verschepingen naar Europa klein waren, doch het aanbod schijnt toch nog steeds de vraag te overtreffen. Voor het oogenblik schijnt deze daling wederom tot stand gekomen te zijn.

Een kort bericht meldt, dat de condities van Hoover met betrekking tot het hulpverleenen aan de hongerlijdende districten in Rusland zijn aangenomen. Indien dit juist blijkt te zijn en de waarborgen, die verlangd zijn, worden verstrekt, dan is inderdaad eene aanzienlijke verscheping van graan naar Rusland te verwachten. Wij stelden in ons overzicht van 3 Augustus de vraag, zou het benodigde graan niet in Rusland te vinden zijn, een vraag, die wij, naar wij mededeelden, niet konden beantwoorden. Een onzer lezers meent, dat deze vraag toch wel degelijk te beantwoorden is door het stellen van een volgende vraag, namelijk: wie zou daarvoor hebben moeten zorgen? Hij wijst er op, dat door het opvorderen van graan zonder betaling, alle prikkel tot produceeren bij de boeren ontbroken moet hebben. Wij zullen dit geenszins ontkennen, doch kunnen niet anders dan ons op het standpunt stellen, dat er van hieruit moeilijk is na te gaan in hoeverre de berichten en geruchten, over opvorderen zonder compensatie juist of overdreven zijn. Rusland is een groot land, en het is wel mogelijk, dat toch zeer belangrijke streken practisch onbereikbaar waren voor de stroopende benden uit de steden. De practijk leert ook, dat de boer er niet spoedig toe komt, minder land te bebouwen dan waartoe hij in staat is. Bovendien moeten wij de berichten over slechte oogst, ongunstig weer etc. steeds en in dit geval in het bijzonder onder groote reserve aannemen. Wij zien nog niet in, dat het mogelijk is, de Russische graanvoorziening anders aan te duiden dan met een groot vraagteken. Voor de graanmarkt der wereld is het evenwel van het grootste belang om na te gaan wat voor resultaat de onderhandelingen hebben, daar vraag en aanbod in een geheel andere verhouding zouden komen te staan.

De maïs-verschepingen van Argentinië zijn wat afgenomen, maar daar Noord-Amerika een flauwe stemming toonde, voortdurend dringend aan de markt was en op ruime schaal verscheept, zijn de prijzen niet onbelangrijk teruggelopen. De toestand blijft wat maïs betreft vrijwel onveranderd. De consumptie is groot, maar het aanbod nog grooter. Men mag verwachten, dat de verschepingen van Argentinië zullen afnemen en dientengevolge zal waarschijnlijk spoedig het evenwicht weder hersteld zijn. Door de kleinere verschepingen van Argentinië toonde de lijnzaadmarkt voortdurend neiging tot stijgen, ditmaal trouw gevolgd door olie. Het afnemen der plaatselijke voorraden te Buenos-Aires is eene aanwijzing, dat de voorraden van zaad nu wel sterk verminderd zijn.

Nederland. In de afgelopen berichtsperiode is de handel in Duitschland in tarwe vrij gekomen. De molenaars aldaar overleggen om den inkoop te concentreeren. Intusschen zijn er slechts weinig transacties tot stand gekomen; slechts enkele stoomende partijen werden opgenomen.

Maïs was tengevolge van de flauwe stemming in Amerika ook hier sterk in reactie, doch de omzet tot lagere prijzen was zeer bevredigend, en behoudens La Plata-

Noteeringen.							Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.			
Data	Chicago			Buenos Ayres			Soorten	22 Aug. 1921	15 Aug. 1921	23 Aug. 1920
	Tarwe Aug.	Mais Sept.	Haver Sept.	Tarwe Aug.	Mais Sept.	Lijnzaad Sept.				
20 Aug. '21	114 3/4	51 7/8	33 3/8	18,60	9,05	22,80 ³⁾	Tarwe*	17,75	19,50	34,75
13 „ '21	124 1/4 ²⁾	56 3/8	35 1/2	18,60	9,05	22,50 ³⁾	Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	17,75	18,50	29,75
20 Aug. '20	226,—	144 7/8	67 7/8	24,—	9,45	26,20	Mais (La Plata)	219,—	225,—	345,—
20 Aug. '19	226,—	184 1/4	73,—	18,90 ²⁾	10,05	38,20	Gerst (48 lb. malting) .. ²⁾	293,—	294,—	445,—
20 Aug. '18	226,—	164 1/8	73 1/8	10,85 ²⁾	6,05	25,75	Haver (38 lb. white cl.) .. ¹⁾	14,—	15,—	24,—
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 3/8 ¹⁾	36 1/8 ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ³⁾	Lijnkoeken (Noord-Amerika van La Plata-zaad) ²⁾	185,—	190,—	217,50
							Lijnzaad (La Plata)	485,—	460,—	765,—

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per Aug.

¹⁾ p. 100 K.G. ²⁾ p. 2000 K.G. ³⁾ p. 1000 K.G. ⁴⁾ per 1960 K.G. ⁵⁾ n.o. ⁶⁾ NE 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	15-20 Aug. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. tijdvak 1920	15-20 Aug. 1921	Sedert 1 Jan. 1921	Overeenk. tijdvak 1920	1921	1920
Tarwe	36.572	846.094	304.554	433	12.845	95.521	858.939	400.075
Rogge	2.550	91.096	68.631	—	325	515	91.421	69.146
Boekweit	103	3.603	2.825	—	500	—	4.103	2.825
Mais	12.994	574.823	220.494	5.069	52.930	41.079	627.753	261.573
Gerst	6.886	157.784	22.379	576	6.974	918	164.768	23.297
Haver	3.746	52.351	20.408	437	2.313	—	54.664	20.408
Lijnzaad	3.464	82.140	27.058	4.200	66.951	9.798	149.091	36.856
Lijnkoek	856	75.714	29.771	700	17.320	1.406	93.034	31.177
Tarwemeel	1.114	34.199	19.575	—	1.070	—	35.269	19.575
Andere meelsoorten	92	26.020	9.990	—	1.263	100	27.283	10.090

mais, die slechts langzaam werd opgenomen, bleven er geen onverkochte voorraden van beteekenis in de havenplaatsen over.

Gerst bleef vast gestemd. In rogge ging een en ander om ten gevolge van de hooge prijzen die men betaalde voor Nederlandsche rogge voor export naar het buitenland. Ter vervanging kocht men Amerikaanse rogge, waarvan de prijzen evenwel terugliepen in verband met de teruggaande prijzen van de tarwe in Amerika.

In lijnzaad had de omzet niet veel te beteekenen; de prijzen verbeterden evenwel gaandeweg, dank zij de goede vraag naar olie.

KATOEN.

Noteering voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	22 Aug. '21	15 Aug. '21	8 Aug. '21	23 Aug. '20	22 Aug. '19
New York voor Middling ..	13,60 c	13,05 c	13,20 c	32,50 c	31,50 c
New Orleans voor Middling	12,50 c	12,01 c	12,13 c	32,— c	30,75 c
Liverpool voor Fy Middling	8,87 d	8,90 d	9,01 d	25,75 d	19,65 d

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaanse havens.
(In duizendtallen balen).

	1 Aug. '21 tot 19 Aug. '21	Overeenkomstige perioden	
		1919-1920	1918-1919
Ontvangsten Gulf-Havens..	167	67	112
„ Atlant. Havens	60	16	127
Uitvoer naar Gr. Britannië	21	35	177
„ „ t Vasteland.	183	68	174
„ „ Japan etc...			

Voorraden in duizendtallen	19 Aug. '21	20 Aug. '20	22 Aug. '19
Amerik. havens	1334	702	1004
Binnenland	1050	749	651
New York	152	35	85
New Orleans	444	209	320
Liverpool	1050	957	766

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,
Manchester, d.d. 17 Augustus 1921.

Fluctuaties in Amerikaanse katoen hebben zich gedurende de afgelopen week tusschen nauwe grenzen bewogen. De oogstberichten blijven ongunstig en de vooruitzichten speciaal van langstapelige katoen zijn verre van goed, zoodat de basis dan ook weer hooger is. Verkoopen van katoen in Liverpool zijn belangrijk toegenomen, sedert

in Lancashire weer volle tijd gewerkt wordt. Egyptische katoen blijft onveranderd, terwijl de omzet vrij onbelangrijk is.

Prijzen van Amerikaansche garens zijn wel lager, doch fabrikanten toonen weinig lust om te koopen. Prijzen zoowel van weft als van twist zijn ongeveer 1/2 d. per lb. lager, terwijl er voor export wel eenigszins vraag is. Er zijn zaken gedaan in 30er en 40er ring voor Bombay en eveneens in 40er, 50er en 60er voor Calcutta en Madras, terwijl de meeste spinnerijen van 50er en fijnere nummers tot October bezet zijn. China heeft nog al wat 42/2 Amerikaansch gekocht en is de vraag daarnaar thans wat minder, hoewel men ook vandaar aanvragen zendt in 42/2 Egyptisch. De markten van het Continent zijn bijna zonder leven, behalve Duitschland. In Egyptische garens gaat wel wat om, doch alleen tot lagere prijzen en zijn de noteeringen van deze garens ongeveer 1 d. per lb. lager dan een week geleden.

De doekmarkt blijft kalm en er zijn weinig aanvragen aan de markt. Doordat ook de meeste garens wat lager noteeren, zijn de meeste fabrikanten dan ook wel wat lager dan een week geleden, hoewel deze noteeringen nog niet aangeven, welke prijzen men bij werkelijk serieuze aanvragen wel zou willen accepteren. Men kan alleen met vaste biedingen zien hoe de markt zich houdt en men meent wel, dat bij eenigszins vastere prijzen ook de orders van de overzeesche markten weer zullen toenemen.

10 Aug. 17 Aug. Oost. koersen. 10 Aug. 17 Aug.
Liverpoolnoteeringen. T.T. op Indië 1/3 3/4 1/3 3/4
F.G.F. Sakellaridis 16,00 16,00 T.T. op Hongkong 2/8 1/2 2/8 1/2
G.F. No. 1 Oomra 5,25 5,25 T.T. op Shanghai. 3/7 1/4 3/8 1/4

SUIKER.

De suikermarkten blijven kalm gestemd en gaat er slechts weinig om.

In Amerika liepen de noteeringen op de termijnmarkt nog iets terug tot 2,93 voor September, 2,87 voor October, 2,75 voor December, 2,67 voor Januari, terwijl de prijs van spot centrifugals te New York met 4,86 c. gehandhaafd bleef. Eenige partijen Porto Rico en San Domingo suiker werden tot 3 cents en zelfs lager afgedaan, terwijl de Cubaansche Commissie zich niet genegen toonde tot deze prijzen te verkoopen.

De laatste Cuba-statistiek luidt:

	1921	1920	1919
Weekontvangst t. 13 Aug.	27.000	25.929	29.867 tons
Tot. ontv. 1 Dec. '20-13 Aug.	3.065.000	3.426.015	3.599.056 „
Werkende fabrieken	4	5	5
Weekexport tot 13 Aug.	59.000	32.385	58.036 „
Tot. exp. 1 Jan. '13 Aug.	1.724.000	3.348.878	2.568.195 „
Totale voorraad 13 Aug.	1.340.000	363.115	974.625 „

doch moet daarbij in aanmerking genomen worden, dat behalve de voorraden in de havenplaatsen nog belangrijke

hoeveelheden van den oogst op de fabrieken opgeslagen liggen, waaromtrent nauwkeurige gegevens ontbreken.

Op de Java-markt deed zich eveneens weinig vraag voor en zijn dientengevolge prijzen nog iets afgebrokkeld. Voor Superieur werd het laatst f 13½ p. picol e.k. betaald, terwijl de Vereenigde Producenten hunne limiet voor suiker No. 16/20 weer tot f 11½ verlaagd hebben.

Het weer is over het algemeen gunstig voor het malen. Op 1 Augustus overtrof het doorsnee rendement van 88 fabrieken dat van verleden jaar met 6½ pCt.

Op de markt in Nederland bleef men voor loco suiker nogal vast gestemd, terwijl op de termijnmarkt eene tijdelijke inzinking der prijzen viel waar te nemen. De markt sloot vast met verkoopers van loco tot f 40,—, September f 32½ en December f 24½.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per loopende maand	Londen			New York 96 pCt. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per	Amer. Granulated c.l.f.	
			Aug./Sept.	Aug./Sept.	
17 Aug. '21	f 35	Sh. 63/6	Sh. 20/-	Sh. 30/6	\$ cts. 4,86
10 " '21	35¾	65/-	21/-	31/-	4,86
17 Aug. '20	—	116/-	82/-	—	14,50
17 Aug. '19	—	64/9	52/6	—	7,28
11 Juli '14	11½/32	18/-	—	—	3,26

COPRA.

In het begin der week was de markt door bijna volslagen uitblijven van orders van consumenten zeer flauw gestemd en werd stoomend Java tot f 39,25 gedaan.

Later toonden enkele consumenten meer belangstelling en was het aanbod toen plotseling veel geringer.

De noteeringen zijn:

Java f.m.s. stoomend	f 42,50
" " Augustus/October	" 40,75
" " September/November	" 40,50
" " October/December	" 40,25

alles naar Holland/Hamburg/Bremen.
22 Augustus 1921.

RUBBER.

Gedurende de afgelopen week was de markt flauw en de prijzen liepen wederom terug. De noteeringen zijn echter min of meer als nominaal te beschouwen, daar er weinig zaken gedaan worden. Er bestaat tamelijk weinig kooplust, hoewel ook verkoopers zeer gereserveerd zijn.

De noteeringen luiden: einde voorafgaande week:

Prima Crêpe loco	44½ c.	47½ c.
" " Aug./Sept.	45 "	48 "
" " Oct./Dec.	46½ "	51 "
Smoked Sheets loco	41 "	47 "
" " Aug./Sept.	42½ "	47½ "
" " Oct./Dec.	45½ "	48½ "

22 Augustus 1921.

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.

Deze week valt niets bijzonders van de exotische markt te vermelden. In het begin der week was vermoedelijk door de scherpe daling der Deutsche valuta, eenige terughouding van Deutsche koopers merkbaar, doch thans is reeds het vertrouwen teruggekeerd en blijft er regelmatig vraag, speciaal voor goede huiden, waartegen geen aanbod bestaat.

Aangevoerd circa 700 gezouten Columbia 25 Kilo. De omzetten der laatste week waren niet beduidend. Inlandsche huiden: zonder eenige verandering. Kalfsvellen: vast, doch zijn vraagprijzen hooger dan koopers willen aanleggen. Javamarkt: Lusteloos. Looistoffen: Vast. Loco Quebracho f 24,15 aangeboden. Mimosa op levering f 11,—. Rotterdam, 20 Augustus 1921.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
22 Aug. 1921..	nom.	66.5/-	152.12/6	23.2/6	24.12/6
15 " 1921..	nom.	70.-/-	155.7/6	23.12/6	25.10/-
23 Aug. 1920..	nom.	94.2/6	267.15/-	35.17/6	40.15/-
22 Aug. 1919..	nom.	99.3/6	274.-/-	24.15/-	40.-/-
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

RIJNVAART.

Week van 15 tot 22 Augustus 1921.

Ook in de afgelopen week was meer dan voldoende scheepsruimte voorhanden. De ertsvracht werd met 40 tot 45 cents per last bij ¼ lostijd genoteerd, terwijl schepen in daghuur tegen 2¼ cents per ton werden aangenomen. Het sleeploon Rotterdam-Ruhrhavens bedroeg in het begin der week 50 cents, einde der week 75 tot 65 cents per last.

Door meer aanbod van scheepsruimte daalde de vracht van exportkolen van de Ruhrhavens naar Rotterdam van 80 cents tot 50/60 cents per ton met vrij sleepen.

In het begin der week werd scheepsruimte van de Ruhrhavens naar Mannheim in daghuur aangenomen en wel tegen 40 pf. per ton. 1)

De waterstand is in de afgelopen week veel verbeterd. Cauber Pegel wees einde der week Mtr. 1,51 aan.

1) Sinds enkele dagen worden de schepen voor de transporten naar den Bovenrijn nog slechts tegen vaste vracht per ton aangenomen en wel op basis van Mk. 17,— naar Mannheim.

SCHIEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
8-13 Aug. 1921	—	—	5/10	5/10	42/-	42/-
1-6 " 1921	—	—	5/6	5/6	—	46/3
9-14 Aug. 1920	—	—	11/-	11/-	85/-	85/-
11-16 Aug. 1919	—	—	f 90,- 1)	8/6 2)	210/-	200/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11¼	1/11¼	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rioier	Rotterdam	Gothenburg
8-13 Aug. 1921	8/6	—	16/6	14/6	6/9	—
1-6 " 1921	8/5	17/6	16/6	14	7/4	10/-
9-14 Aug. 1920	20/-	27/-	32/6	—	17/6	—
11-16 Aug. 1919	54/- 2)	47/6	47/6	40/-	f 10,-	Kr. 30-
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rúst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
8-13 Aug. 1921....	35/-	—	—	—
1-6 " 1921....	32/6	60/-	—	—
9-14 Aug. 1920....	60/-	—	—	120/-
11-16 Aug. 1919....	170/-	215/-	—	—
Juli 1914....	14/6	16/3	25/-	22/3

1) Per ton stukgoed. 2) Voor Britsche schepen.

3) Voor neutrale schepen onder geallieerde timecharter.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.

Overige noteeringen per ton van 1015 K.G.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Verscheenen:

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,—. Gebonden f 4.75.

Voor leden der Vereeniging en geabonneerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van

f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richtte men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hooghweg 122, onder gelijktijdige remise per postwissel of op postchèque en girorekening No. 8408, Rotterdam.

Tarieven van In- en Uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië.

Bij den Boekhandel **MARTINUS NYHOFF** te 's-Gravenhage is verkrijgbaar het van Regeeringswege uitgegeven

Overzicht van de Nederlandsch-Indische Tariefwetgeving,

in de Nederlandsche, Fransche en Engelsche talen,
elk à f 0,75 per exemplaar.

STORK

AFD. KETELBOUW

ONDERWIND- INSTALLATIES

UITSTEKENDE RESULTATEN
bij het stoken
van
minderwaardige brandstoffen

WILTON-VUURHAARDEN

MACHINEFABR. HENGELO 792

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE LLOYD

AMSTERDAM

PASSAGIERS-, VRACHT- EN
POSTDIENSTEN

NAAR

ZUID-AMERIKA
CUBA EN MEXICO

EN

NOORD-AMERIKA

ADVERTEERDERS!

Raadpleegt bij het maken van Uwe plannen

NIJGH & VAN DITMAR'S
Algem. Advertentiebureau

Gevestigd sedert 1837

Dit adviseert U bij het ontwerpen van Uwe
reclames voor alle landen der wereld
Rotterdam - Wijnhaven .111-113

BIJKANTOREN:

AMSTERDAM, N.Z. VOORBURGWAL 157
's-GRAVENHAGE, BUITENHOF 48
HAARLEM, SPAARNE 3

**DE RECORD SIGAREN
VAN NEDERLAND.**

IN
ALLE
KRINGEN
ROOKT MEN
BRAZILIAANTJES
LA CELESTA
SULEIKA
PAULUS POTTER
WILLIAM PITT
LORD DOUGLAS

VERKRIJGBAAR BIJ DE
VOORNAAMSTE WINKELIERS
FABRIKAAT F. VAN GARDINGE & CO
EINHOVEN — HOLLAND

PRACTISCH EFFECTENBOEK

ter vereenvoudiging van administratie en
ten gebuik voor de vermogensbelasting

- Prijs f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ, Rotterdam

Hollandsche Stoomboot Maatschappij.

Amsterdam—Rotterdam.

Geregelde afvaarten van
AMSTERDAM naar:

Londen en Hull.
Leith (Glasgow, Edinburgh),
Aberdeen en Dundee.
Liverpool, Manchest., Belfast,
Cork en Dublin.
Southampton, Plymouth, Fo-
wey, Bristol en Swansea.
West-Afrika { (Goudkustlijn).
(Kameroenlijn).
(Congolijn).
Zuid- en Oost-Afrika Walfisch-
baai tot Beira (incl.)

Ruime loods en. Spoorwegaansluiting.
Billijke vrachten. Afvaartkaarten worden
deaverlangd geregeld toegezonden. De
stoomschepen vervoeren een beperkt aan-
tal passagiers.

Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek DELFT

ARTIKELEN:

Gist
Brandspiritus
Zuivere spiritus
Foazelolie
Amyl-alcohol
Aether Sulfuricus
Narcose æther
Kurken en
Gedroogde Spoeling

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

BATAVIA

's-GRAVENHAGE

AMPENAN, BANDOENG, BOMBAY, CALCUTTA, CHERIBON, GORONTALO,
HONGKONG, KOBE, MAKASSAR, MEDAN, MENADO, PALEMBANG, PEKALON-
GAN, PROBOLINGGO, SEMARANG, SHANGHAI, SINGAPORE, SOERABAYA,
TEGAL, TJILATJAP, WELTEVREDEN.

Kapitaal f 55.000.000,—

Reserven f 47.750.000,—